

KUSTBON

FÖRBINDELSELÄNK
FÖR ESTLANDS
SVENSKAR

NR 1 ÅRGÅNG 47
MARS 1990

Glad påsk

I kanten av Kappelmon mellan byarna Roslep, Bergsby och Ölbäck ligger Roslep kapell, där vägarna från de nordliga byarna går samman i stora landsvägen söderut. Foto Joh. Triefeldt 1939

Förbindelselänk för Estlands svenskar
Utgiven av kulturföreningen

SVENSKA ODLINGENS

VÄNNER

Ansvarig utgivare och tf redaktör:

Thomas Lorentz

Redaktionskommitté:

Tomas Dreijer,

Sven Salin

Red. och exp. Vikingagatan 25 1/2 tr ned

113 42 Stockholm

Tel. 32 48 78

Kustbons & SOV:s postgiro

35 13 11-6

1990 utkommer Kustbon med

fyra nummer

Prenumerationspris 150 kr

Dödsannonser 180 kr

Övrig annonsering:

1/1 850:- 1/2 500:-

1/4 300:- 1/8 180:-

ISSN 0345-6706

ÖPPETTIDER i SOV:s och

KUSTBONS expedition

måndag - torsdag 09.00-14.00

(juli månad stängt)

Produktion:

STURE ROOS REKLAM & TRYCK AB 1990

Innehåll

Kyrkan av Edvin Lagman	2
Var är långfredagsmörkret ? av Sven Ahlström	3
En berättelse om en solig påskmorgon av Herbert Stahl	3
Uart eistluandssvensk kulturervegose av Thomas Lorentz	4
Seminarium i Reval ... av Ivar Boman	6
Cyrrillus Creek, ett 100-årsminne av Anders Stenholm	7
Ormsö-resan, resan hem av Aline Storholm	9
Svenska Odlingens Vänners Årsberättelse	12
Wormsi-saar – Hio-rootsi-saar av Svante Jakobsson	14
Några minnesbilder från Rågöarna av Ingeborg Andersen.....	15
Resan till Nargö... av Svea Saarlo	16
På Nargö strand, en visa	17
Till minnet av Paul Ariste av Edvin Lagman.....	18
Kommentar kring sommarens resor till Estland	19
Meddelanden, notiser	5,11,18,19,20,21
Familjenytt	21
Bemärkelsedagar	23

Edvin Lagman Kyrkan

Nargö nya kyrka vid tidpunkten för invigningen den 11 september 1938.
Foto ur Erika Rosens samling.

Det kom ett helgbrev från Estland. Det var försenat, ovanligt nog, får jag säga för min del. Posten har annars gått förbluffande bra. Det brevet innehöll mycket av största intresse, varav väsentliga upplysningar med anknytning till helgen.

Av det som stod i brevet framgick, att det kyrkliga livet och intresset för religionen i samhället brutit igenom årtiondens fördämningar. Bibeln, som plötsligt fanns att tillgå, var en av de frekventaste julklapparna, kyrkorna var överfulla, folk – även vuxna – gick i skriftskola, lät döpa sig, konfirmerades. Detta var mycket konkreta uppgifter som bidrog till att forma den bild vi bl.a i tv från julfirande i Estland har fått av den andens vind som drar fram över de länder, där religionen har varit opium för folket, som det länge har hetat.

I linje med dessa detaljer i skeendet ligger den restaurering av kyrkor och uppresning och iordningställande av förfallna kyrkogårdar som Samfundet för Estlandssvensk kultur har som en av sina främsta uppgifter. Förrförra sommaren återinvigdes Nuckö Sankta Katarina kyrka – mycket pietetsfullt restaurerad. I sommar, den 25 juni, är det planerat att inviga ett andaktskapell på Rosleps kyrkogård – annexkyrkan Rohlop kapelle går tyvärr inte att restaurera – och arbetet på istandsättandet av kyrkogården skall på våren och försommaren fortsättas. Där kan Nuckö kyrkogård verkligen stå som ett vackert exempel på vad frivilliga insatser kan åstadkomma. Den 29 juli står Ormsö Sankt Olai gamla fina kyrka i tur att återinvigas under högtidliga och festliga former – liksom Nuckö kyrka sommaren 1988. Det blir bl.a båt från Sverige direkt till Sviby brygga.

Vi gläder oss åt allt detta som blåser

nytt liv i en väsentlig del av vår tillvaro, i en tradition som i sig innebär kontinuitet och förnyelse på samma gång, som har gett människorna förtröstan och stadga under århundraden av förtryck och umbäranden. Men med sorg i hjärtat nödgas vi konstatera, att många av våra kapellkyrkor har rönt ett öde hårdare än det som drabbat Rosleps kapell; jag tänker på Nargö, Lilla och Stora Rågö, Odensholm. Rågöarna har använts som det sovjetiska militärflygets måltavla. Kapellen där på heden, vid det sommarglittrande havet, klockan som kallade till gudstjänst i stilla morgnar eller i stormens dån över Finska viken, inget av detta finns mer. Är det borta för alltid, eller kan en återuppståndelse i någon form äga rum? Och Jesu kapell på Odensholm på den solljusa grusryggen och med Luther över stigluckan, ska vi aldrig mer få se kyrkobesökarnas tåg ringla fram längs den kalkvita vägen? Och hur är det på Runö, i den lilla träkyrkan från fordom och i den nya kyrkan?

Man grips lätt av rörelse, när man tänker på detta, och kanske är det förstaeligt att ett drag av sentimentalitet smyger sig in i erinringen. Men detta är ju bara lite färgstänk i den allvarliga bilden. Vi gläds alla åt det som har gjorts och görs för att rusta upp dessa viktiga centra i de förra svenskbygderna, och vi tänker med vemod och förbittring på den förstörelse som kanske har gjort en restauration omöjlig.

Kyrkan har en förunderlig makt, samlande, befriande. Vi ser det överallt där den politiska befrielsen drar fram över länderna. På ett märkligt sätt blommar också intresset för religionerna upp här i Sverige, där människor trängs på föreläsningar och kurser om de stora religionerna. Rullar vägen kanske ännu längre?

EESTI

RAHVUSRAAMATUKOGU

En berättelse om en solig påskmorgon

När nu återigen minnen strömmar emot mig från mina unga år, vill jag försöka återge dem i denna berättelse. Det var så, att min mormor bodde hos min mor och far i Älgviken, som ligger en mil ifrån Nynäshamn. En dag började vi tala om hur det var på Rågöarna och jag talade om vad jag mindes hemifrån och mitt första minne, som jag trodde var ifrån femårsåldern, men mormor började påminna sig hur det var när jag som liten en solig morgon ramlade ur sängen, som jag hade berättat om.

Det var så hemma att vi hade mycket höga ben på sängarna, det berodde på det kalla golvdraget på vintern, huset var byggt utan nämnvärd grund. Man hade skottat upp jord runt "silli" (fundamentet), så att det skulle bli tätt och draget minska, men fuktigheten hade ingen räknat med. De höga trösklarna, som var till förtret för oss ungar när vi var små, utgjorde ett gott hinder mot golvdraget här.

När nu mormor började berätta om ditt och datt kom det fram att jag var endast vid ett och etthaltvårs ålder vid tiden för mitt minne, att hon var så säker berodde på att min syster är född i april 1925 och detta som utspelades här var på påsken året innan hon föddes. Jag var första barnet och omhuldades särskilt. Mormor kom alltså på påskmorgonen för att titta till mig. Så här berättar hon själv. Hon kom in till oss på påskmorgonen, drog undan draperiet till min säng, hon trodde att jag sov, men hon fann mig stående upprätt i sängen. Jag blev skrämmd och ramlade ur sängen ner på en kista som stod utdragen från väggen en bit och utgjorde en trappa till sängen, i denna kista försvarades sängkläder. Jag ramlade alltså ner på kistan och vidare ner på golvet och slog mig ganska illa. Allt detta har etsat sig fast i mitt minne och jag ser det än idag framför ögonen och i drömmen kommer jag ofta tillbaka till denna händelse i mitt unga liv. Detta hände på en underbar påskmorgon då solen sken rakt in genom fönstret och in på mig där jag nu låg och skrek av rädsla och smärta över vad som hade hänt. Jag minns att solen bländade mig där jag låg och grät. Detta är det första minnet från mitt unga liv. Även mormor mindes så väl denna soliga påskmorgon.

Baksidan av gården Frädekas, Storbyn, Lilla Rågö.
Foto ur SOVs arkiv.

Kommer även ihåg senare påskmorgnar i mitt liv, hur vi lekte i granriset, som var utstrött på golvet, detta var en gammal sed. Vi fick påskägg kokta tillsammans med en björklövskvast, sån som användes i bastun, av löven får man en gulröd färg på äggskalerna, även lökskalerna ger fin färg åt äggen. Barnen brukade också själva på påskmorgonen måla äggen. Påsken betraktades som en stor högtid. Har många gånger undrat över varför påskmorgonen alltid är solig, är det så som de gamla berättade, att solen dansade av glädje för att Jesus hade stigit upp ur graven och nu var uppstigen till himmelen. Detta präntades in i våra barnsinnen och vi påmindes varje påsk om det och därför står det klart att tron stod högt bland rågöborna. Våren med mjuka, lena vindar som började tära på snön var skön att uppleva och även takdroppet, islossningen, första lärkan, ja hur vackert allt är i tanke och dröm och man vill gärna igen uppleva den fina tiden och låta tankarna glida tillbaka till en solig morgon på Rågö.

Berättelse i sammandrag av *Herbert Stahl* från Nikosgården i Åsbyn på Stora Rågö.

VAR ÄR LÅNGFREDAGS-MÖRKRET

Var är långfredagsmörkret förnekelse och natt?
Han står uppstånden vid graven.
I dunklet ängeln satt.

– Hör, Maria! Jag är den Herre du såg på korsets trä.
Du skall alls inte frukta mannen du ofta såg på knä.

Jag är den Fadern sände.
Gå därför till de män –
– till lärjungarna och säg dem:
Gå till Galiléen!

Det finns fröjd, det finns hopp i hjärtat
som tycktes tungt som sten.
Simon Petrus, som hade åldrats
nu sprang på gamla ben.

I örat ekar gisslet
och hammarslagen än
och den tupp, som gol just tre gånger
och ständigt gal igen.

Borta är nu långfredagsmörkret förnekelse och natt.
Ja, Han har nu besekrat döden.
I graven ängeln satt.

Sven Ahlström

Uart Eistluandssvensk kulturervegose

Vårt estlandssvenska kulturarv

Hälsningsord vid seminarium den 10 februari 1990

Vid seminariet den 10 februari i Eesti Maja lyssnade deltagarna bl.a...

Som ni giva me lov vill ja bere mä å heghrs jar upa hä språke som ja er fed mä – runsk. Skutt e vara rihtet fick ja glam 'pa Nukas el Vorms språke, som muang ua jar kan glamm, bara hä skutt ja ete kan gira uta muang fel.

Vi bruk deghl upp uart kulturervegose e tri deghl: historia, språke (dialeht'n) å folkmusiken (–sången). Eft hä som Elmar Nyman e bereningen ska segha um begreppo "estlandssvenskhet" å "det estlandssvenska kulturarvet" kumer Edvin Lagman å ska glamm um eistluandssvenskas folk-språko, som bera upp vånn kultur'n. Tärbakom kuma Jörgen Hedman å David Papp e ett länger stecke å ska vis fruam siin undersekninga e historiebekro eft uar "retro".

Um eistluandssvenskas folkmusik hava vi da hjenn meleheit bara glamm um enn lihlan – bara enn meke vihtian - deghl: folkes salma (koral). Hä er Margareta Jersild, som ger ervo 'pa Svenskt Visarkiv, som underseght e teim runbo salma, som Carl-Allan Moberg skreiv nehger 'pa Run 1938. Hä var huan som stond bakom så ein grammofonskiv 1985 kom ut, "Runö-

koraler", som haver ivefert ljud fruam hä som blei inspälat 'pa Run uare 1938. Han "foldern" som er mä skiva haver a fuaet hop rehtet fint å han er mä sin bilto å ordo ett fint tillägg nest maur um Runs historia.

Uart lotus er så vi e Kustbon unde nämarst tin ska fua läsa all feredrao som vi da ska fua her.

Som bordsmusik unde middasmuale ska ja frest bju upa ett buand fruam ein nis utter Rävöl heimtajo skiv mä fjur meke prehte kersuangha ua Cyrillus Kreek. Kreek, som levd som buan 'pa Vorms, var enn ua teim eist ton-skrivara som stond nual nest eistluandssvenska. Muang ira teim folkes salma fruam Vorms å Rikul som han haver skrevet upp. Ått hunderuarsminne nis ua hans fedelse haver Anders Stenholm e kumande Kustbon skrevet ett kiäleksfullt bilt ua Kreek.

Bakom middasmuale er SOV:s hialpsman Sven Salin fereman f're enn "diskussion" rumtum ämne *Hua gira vi nu å hua kan vi nunen gira så vi kan bevar uart eistluandssvensk kulturervegose?* All som ira mä ska tagha deghl, mella teim Ain Sarv å Lennart

Limberg. Uart lotus er så diskussion ska giva meke.

Ja vill seinst kuma mä ein färsk utter "Den kristliga dagvisan" å sjong a mä runboas gal melodin:

*Enn lihlan ful han fluer så houft
Å veghre hä lefter hans vinga
Han priser senn Ges, er lustor å
nejd*

*Som han ive bierjo se svinger
Sua gira å strouma, som loup senn
vein*

Langt unde teim jomo å lubba.

Om ni tillåter så vill jag börja med att hälsa er på det språk jag är född med – runska. Det vore förstas riktigare att använda nuckö- eller ormsömål, som så många här talar, men det skulle jag inte klara av utan en mängd av fel.

Vi brukar dela upp vårt kulturarv i tre delar: historien, språket (dialekten) och folkmusiken (–sången). Sedan Elmar Nyman i sitt inledande anförande rett ut begreppen "estlandssvenskhet" och "det estlandssvenska kulturarvet" kommer Edvin Lagman att tala om de estlandssvenska folkmålen, som är bärare av vår kultur. Därefter kommer Jörgen Hedman och David Papp i ett längre avsnitt att redovisa från sina forskningar i de historiska källorna efter våra "rötter". Vad gäller den estlandssvenska folkmusiken har vi här idag möjlighet att endast behandla en liten – men mycket viktig – del: de folkliga koralerna. Det är Margareta Jersild, knuten till Svenskt Visarkiv, som forskat i de runökoraler, som Carl-Allan Moberg nedtecknade på Runö år 1938. På hennes initiativ utkom 1985 grammofonskivan "Runökoraler", som är en överföring från de originalinspelningar som gjordes på Runö år 1938. Den folder som medföljer skivan har hon sammanställt på ett mycket förnämligt sätt och den utgör både bild- och textmässigt ett fint komplement till övrig beskrivning av Runös historia.

Vi hoppas att samtliga ovan nämnda föredrag skall kunna publiceras i kommande nummer av Kustbon.

Som taffelmusik under lunchen hoppas jag kunna bjuda på en band-

inspelning från en nyligen från Reval medförd skiva med fyra underbart vackra körsånger av Cyrillus Kreek. Kreek, som levde som barn på Ormsö, hörde till dem bland kända estniska tonsättare som stod estlandssvenskarna nära. Många är de uppteckningar av bl.a folkliga koraler från Ormsö och Rickul som han gjort. Till hundraårsminnet av hans födelse nyligen, har Anders Stenholm i kommande Kustbon tecknat ett kärleksfullt porträtt av Kreek.

Efter lunchen leder SOV:s vice ordförande Sven Salin en allmän diskus-

... till ett fascinerande föredrag av Margareta Jersild om våra folkliga koraler.
Foto: Ronnie Ericson.

sion kring temat *Vad görs för närvarande och vad bör ytterligare göras för att bevara det estlandssvenska kulturarvet?* Deltagande är samtliga närvarande, däribland Ain Sarv (ordförande i Samfundet för Estlandssvensk Kultur i Estland) och Lennart Limberg (Gen. sekr. i Riksföreningen Sverige-kontakt). Vi hoppas på en givande diskussion.

Jag vill sluta med en vers ur "Den kristliga dagvisan" och därtill foga den folkliga koralvarianten från Runö:

En liten fogel han flyger så högt
Och vädret det lyfter hans vingar
Han lofvar sin Gud, är lustig och nöjd
När han öfver bergen sig svingar
Så göra ock strömmar, som
rinna sin väg
Långt under de dälдер och lunder.

Thomas Lorentz

ESTNISKA DAGAR I SVERIGE 1990

Tio år har förflutit från sommaren 1980, då exilesterna genomförde en mycket lyckad ESTO 80 i Stockholm.

Under tiden 20-23 maj 1983 ordnades festligheter i Göteborg under benämningen ESTIVAL 83.

Därefter kom turen till Lund-Malmö regionen, då ESTIVAL 86 genomfördes 1-4 maj 1986, med program uppdelade mellan de båda städerna.

I år är det dags igen.

ESTIVAL 90 – Estniska Kulturdagar – äger denna gång rum i **Uppsala från 24 till 27 maj** med späckade program varje dag från kl 9.00 till sena kvällen.

- 24 maj** Idrottstävlingar, barnteater, föredrag, estnisk bio och teater. Nattklubb.
- 25 maj** Båtfärd med M/S "Linné". Estniska organisationers sammankomster i Folkets Hus. Officiella öppnandet med konsert i Universitetsaulan. Folkfest i Vinerträdgården, m.m.
- 26 maj** Festtåg: Vaksalatorget – Odinslund. Galaföreställning i Universitetsaulan och Estivalbal på Uppsala slott, m.m.
- 27 maj** Gudstjänst i Mikaelsskyrkan kl 11.00 och kyrkokonsert kl 15.00 i Uppsala domkyrka, där även avslutning av ESTIVAL 90 sker.

I samarbete med Uppsala stad ordnas diverse utställningar under kulturdagarna.

Hugo Mickelin

SÅNGFESTIVAL I TALLINN 29 JUNI – 1 JULI 1990

Den traditionella sångfesten sker i år under den alltjämt pågående "sjungande revolutionen". Under Estlands självständighetstid hölls sångfestivaler vart femte år: 1923, 1928, 1933 och 1938.

För besökare utifrån kommer det nog att bli svårt att få tak över huvudet i de få hotell som finns i Tallinn. Släktingar och bekanta får träda till. Det sägs, att researrangörer i hela Europa och även i USA och Kanada slåss om de få hotellrum som står till buds. Men så kan båtar segla över från Sverige till Tallinns gästhamn. Platserna är troligtvis redan fullbokade. Reser man över bl.a Helsingfors så är det att notera, att såväl "Georg Ots" som en nytillkommen båt, "Tallink" trafikerar linjen Helsingfors – Tallinn.

"Baltic Stars" kryssningar från Stockholm är kända. M/S "Nord Estonia" (tillhörande Nordström & Thulins dotterbolag N&T Estline AB) startar färjetrafik från Stockholm (tre dagar i veckan) från 1 juni 1990.

Dessutom finns numera flyget att tillgå. Från 1 april 1990 kommer flygtiden mellan Stockholm och Tallinn att minska med 20 minuter då en ny internationell luftled från Helsingfors öppnas till Tallinn. Därefter blir restiden för SAS drygt en timme.

HM

Seminarium i Reval och besök på kära platser

Wierlandsporten i Reval.

Foto Joh. Triefeldt 1938

Tänkte, att kanske borde jag i egenskap av estlandssvensk tillika med färskna nyheter från Estland, skriva några rader till Kustbon. Kanske kan, åtminstone något, vara av intresse för dess läsekrets.

I september 1989 hade jag nöjet att på inbjudan av Eesti Majandusjuhtide Instituut (Instituttet för Estlands Företagsledare) i stora hörsalen i Revals nya Centralpost- och telefonkontor (beläget mitt emot framsidan av Viru Hotell) som ende föreläsare genomföra ett seminarium i två dagar. Närmare bestämt handlade föreläsningen om IBRD (Världsbanken), IMF (Internationella Valutafonden), handelsteorier och ekonomisk utveckling, GATT (olika länders sammanslutning för tariffier och handel), UNCTAD (FNs konferens för handel och utveckling), NIEO (det nya internationella ekonomiska systemtänkandet) och industrialisering genom internationellt varu- och serviceutbyte, dvs utan att penningmedel behövs.

Mitt två veckors besök i Estland ägnades stort intresse av massmedia, företagsledare ville ha all möjlig information om förutsättningarna till handel med mitt nuvarande hemland sedan 10 år, Portugal, föreningarna inbjöd mig till föreläsningar, Saaremaa Turistförening bad mig ordna internationella resebyråkontakter för att fler turister skulle kunna få uppleva öns orörda natur och nyttja Kuressaares världsbekända gyttejbad.

Tyvärr fick flera möten anordnas med mig liggande till sängs, ty redan

under min första natt i Reval drabbades jag av njurstensanfall med ambulanstransport till Pelgulinna sjukhus som följde och därefter två transporter till Tallinna Kiirhaigla (Revals Snabbsjukhus) där jag sista gången kvarhölls i tre dygn. Det var ovisst om min planerade resa tillbaka till Portugal kunde ske som avsett var.

Med estlandssvensk envishet tog jag mig igenom svårigheterna och föreläsningarna kunde genomföras genom att jag fick sitta i stället för att stå i talarstolen.

Vissa saker skulle jag dock absolut till varje pris utföra: nämligen att besöka en del kära platser, som jag inte sett på 46 år. Först i tur var mitt barndomshem, ett fyrfamiljshus i trä byggt på 20-talet på Sömeragatan i Reval. Det såg nästan ut, som jag minns det men ganska förfallet, och Staten som på 50-talet konfiskerat privata egendomar ville icke investera i renovering. Rummen där vi, min Far Karl och min Mor Selma, min bror Allan och vår syster Inga bott, var i nästan samma skick, som jag mindes dem. Och äpplena i husets stora trädgård, som en gång hade skötts av min Farmor Tio (Nanna) Boman smakade världsbäst!

Sedan stod min Fars f.d. arbetsplats, slottet på Domberget i tur, där han hade arbetat på Utrikesministeriet. Allt kändes igen – den sk Ryska Kyrkan, Länge Hermann...

Svenska Kyrkan på Rüütligatan kändes också igen men, som bekant, är

den numera en boxningslokal och boxning pågick för fullt när jag tittade in med min maka Thea, även hon född i Reval. Undras om denna lokal blir kyrka igen?

Några meter ifrån f.d. Svenska Kyrkan fanns den svenska skola, som hette Revals 31 med sex klasser i ett och samma rum, alla till största delen undervisade av de förträffliga lärarna Andreas och Gundel Stahl. Skolan totalförstördes som bekant av bombanfall i mars 1944 men då var redan lärare och elever avresta, en stor del med den från Sverige utsända båten Oden, ett passagerarfartyg, i mitten på december 1943. Under ledning av vår älskade "Fröken" Gundel Stahl sjöng vi, de av hennes elever som var ombord, våra många inlärdade omtyckta svenska sånger tills stormen på Ålands hav brutalt fick oss "däckade". En av de få ombord, som undgick sjösjuka var min Far. Han vågade sig ut på däck i den friska luften och åt mängder av estniskt rågbröd bakat av surdeg. Med massor av salt på. Min Far sade, att saltet snör ihop tarmarna och att man därigenom inte blir illamående.

Väl i Sverige blev jag placerad en klass lägre, ty undervisningen i Reval förmodades inte ha samma höga standard som den i Stockholm, men efter några dagar i femman blev det sexan igen. Heder åt våra lärare i den svenska skolan i Reval!

Men åter till Estland 1989. Sedan styrdes kosan i en gammal nedkörd bil till Roosta, där jag hade upplevt mina underbara somrar i ett hus 600 meter från havsstranden. Huset var borta, de gamla fina tallarna likaså men ung snårskog fanns i stället. Snårskogen borde gallras... Källarhållet gapade mörkt som en grav – endast en jättestor sten kändes igen. Men strandkonturerna var sig lika – jag hade lust att, som förut, vandra längs vattenbrynet till Spitham, tur och retur med ena foten i vattnet, så som jag gjort så många gånger förut...

Familjen Graisis' hus och ladugårdsbyggnad (där jag sett deras flyktbåt byggas år 1943, den byggdes enbart på nätterna och med redskapen inlindade i ljuddämpande material) var som jag mindes dem och bebos nu av ett äldre inflyttat par. Mina magsmärter hindrade mig att föra mera ingående samtal men Rosleps kapell besöktes och dessutom den ende estlandssvensken i närheten Alfred Adelman, född

1914 – fjärde barnet i en syskonskara på 12. Han talar både estlandssvenska, rikssvenska och estniska och bor ensam i ett gammalt hus i Höbring. Adelman minns klart namn på förut boende familjer, var deras hus låg, han minns detaljer inom ett stort område. Alfred Adelman är ett mycket intressant stycke av den estlandssvenska historien inom sitt boendeområde, som måste bevaras för eftervärlden. Själv kunde jag tyvärr pga min ohälsa inte stanna hos honom mer än en knapp halvtimme och sedan styrdes kosan mot Reval i den skakiga,

Rickul. "Karjas-strände", i bakgrunden "Gronne". T.h. "Simas-strände" med begynnande vassvegetation.

Foto Einar Westerberg sommaren 1989.

nedkörda bilen.

På det två sjukhusen, där jag behandlades i Reval, skedde allt väldigt snabbt, utan väntetider och med modern apparatur bl.a från Japan. Vården var fri och de flesta läkarna talade estniska. En patient som jag träffade på Revals Snabbsjukhus, en äldre estländare boende i Kanada, berättade för

mig, att han varje år i samband med sitt estlandsbesök låter sig undersökas och behandlas på nämnda sjukhus i Reval ty han finner sjukhusvården bättre där än i Kanada!

Jag avslutar här min berättelse. Det finns mer att berätta men kanske blir detta mitt första försök att vara behjälplig med stoff till Kustbon, en anledning för mig att fortsätta. Nu följer en intressant historisk period, som enligt vad jag förstår, medför självständighet/frihet/suveränitet för de baltiska staterna kanske redan nästa år.

För mig gäller det att följa upp vissa kontakter, som jag nu erhöll i Estland – företagsledare därifrån har aviserat sin ankomst hit, så även konsulter, Estlands Armborstförenings olympiska skyttar för nästa olympiad önskar erhålla min hjälp nästa år här i Algarve med ordnande av förläggning m.m i samband med ett träningsläger osv.

Jag ber genom Kustbon få göra ett upprop till alla de f.d elever i Svenska skolan i Reval, som deltog i undervisningen där hösten 1943 att kontakta mig.

*Ivar Boman
Apartado 125
Vale da Telha
P-8670 ALJEZUR
Portugal
Tel: 009351-82-98 393*

Cyrillus Kreek

Ett 100-årsminne

Den 3 december 1989 firades i Estland 100-årsminnet av professorn, kompositören och musikläraren Cyrillus Kreeks födelse. Även i Sveriges Radio uppmärksammades händelsen genom att man i P2 spelade körmusik av honom vid flera tillfällen före jul. Eftersom Cyrillus Kreek stod estlandssvenskarna nära på många sätt, kan en återblick på hans liv och verksamhet vara motiverad i denna tidning.

Kontakten med svenskbygden etablerades redan av hans far Konstantin Kreek. Medförande häst och vagn och välbehövlig mjölkko flyttade han 1896 med sin stora familj från fastlandet till byn Fällarna på Ormsö, där han hade fått tjänst som lärare vid den ryskortodoxa kyrkskolan. Året därpå flyttade skolan till Hullo, där den efter ytterligare ett år slogs samman med den kommunala skolan. I kommunsolan tjänstgjorde Konstantin Kreek som både lärare och klockare under återstoden av sitt liv.

Skolan var inrymd i den nyuppförda prästgården, som låg ett stenkast från den år 1890 invigda ortodoxa kyrkan. Undervisningen skedde på ryska, estniska och svenska. Det sistnämnda språket fick Konstantin Kreek lära sig på ort och ställe. Vid sidan av skolarbetet ägnade han sig åt trädgårds-skötsel. Inspirerad av klockaren och pomologen Johann Spuhl-Rotalia, som under samma tid tjänstgjorde på ön, anlade han med stor möda en fruktträdgård på den sandiga jordlapp, som tillhörde församlingens klockare. Rester av denna trädgård finns förmodligen ännu kvar. Konstantin Kreek var verksam på Ormsö ända till sin död 1916. Han ligger begravd på Hullo ortodoxa kyrkogård, som ligger halvvägs mellan den ortodoxa kyrkan och Kalkugnsbacken. På samma kyrkogård vilar också Johann Spuhl-Rotalia.

Cyrillus var i sexårsåldern när familjen flyttade till Ormsö. Där lekte han med sina syskon och traktens

barn, där lärde han sig spela efter noter och sjunga i manskvartett, och där gjorde han sina första lärospån i svenska språket.

Vistelsen på Ormsö blev för Cyrillus del inte lång. Modern flyttade snart med barnen till Hapsal. Kontakten mellan fadern på Ormsö och den övriga familjen i Hapsal var emellertid mycket god. Vid så gott som varje veckoslut samlades hela familjen antingen på Ormsö eller i Hapsal. De bägge hushållens försörjning klarade hushafaderna av genom extraarbete och sparsamt leverne i förening med ett utpräglat ekonomiskt sinne.

I Hapsal gick den unge Cyrillus i Nikolaikyrkans sockenskola. Samtidigt sjöng han med i Johanneskyrkans och Nykterhetsföreningens körer. Där uppmärksammades hans stora intresse för musik. Genom välvilliga personers tillskyndan fick han möjlighet att öva orgelspel i Johanneskyrkan och Slotts-kyrkan samt pianospel i nykterhets-

*Tonsättaren
Cyrillus Kreek.
Foto ur Anders
Stenholms
samling.*

föreningens lokaler. Att kyrkorna var svinkalla på vintern bekymrade honom inte så mycket som problemet att hitta en villig och tillräckligt billig orgeltrampare.

Snart involverades Cyrillus i Hapsals Frivilliga Brandkårs blåsorkester, där han spelade tenorhorn. På repertoaren stod framför allt marscher och potpurrier av tyska folkvisor. Samtidigt förkovrade han sig i pianospel.

Efter några år i Hapsals Stadsskola, där han ägnade sig åt trombonspel, vann han inträde vid Petersburgs Konservatorium. Där studerade han trombonspel och komposition.

Vid första världskrigets utbrott fick han emellertid avbryta sina studier vid konservatoriet. För att undgå tvångsmobilisering och eventuell förflyttning till annan ort på obestämd tid sökte han sig till en militärörkester i Reval. Denna orkester hamnade så småningom i Hapsal, där Cyrillus kände sig hemma. Men det militära livet föll honom inte i smaken. På något sätt lyckades han skaffa sig ett läkarintyg, som befriade honom från fortsatt militärtjänst. Med undantag av några få års vistelse i Rakvere och Dorpat förblev han under de kommande åren Hapsals musikliv trogen.

I juni 1918 gifte han sig med estlandssvenskan – pedagogen – Maria Blees. Inom hemmets väggar fick han nu åter möjlighet att förkovra sig i svenska språket. I äktenskapet föddes två söner: Pelle (Peeter) och Tor (Toor). Pelle dog 1934 i Hapsal medan Tor, som med sin mor flyttade till Sverige 1944, numera bor i Stockholm. I

dagarna fyller han 70 år.

Cyrillus Kreek gifte så småningom om sig och fick en ny familj. Han undervisade i tvenne omgångar vid Revals Konservatorium i musikteoretiska ämnen. Han blev med tiden avdelningens föreståndare och fick 1957 professors titel. Även under tiden som föreläsare vid konservatoriet hade han sin bostad i Hapsal. 1956 gick han i pension. Hans hälsa började vackla, och den 26 mars 1962 slöt han sina ögon för alltid. Han ligger begravnen på Hapsals gamla kyrkogård.

Under större delen av sitt vuxna liv var Cyrillus Kreek bosatt i Hapsal. Sitt levebröd tjänade han genom att undervisa i sång och musik i stans högre skolor. Till dessa skolor hörde också det Svenska gymnasiet i Hapsal. Vi som på den tiden gick där som elever, fick sålunda del av hans kunnande. Vad jag kan minnas var hans metodik mycket okonventionell. Någon påtaglig planering kunde ett elevöga inte upptäcka. Ofta pratade han om ditt och datt och drog en rolig historia. Så småningom satte han sig vid den stora svarta flygeln i aulan, där undervisningen skedde, och underhöll oss med mer eller mindre kända pianostycken – ofta svenska folksånger och visor. För oss elever gällde det sedan att lista ut de olika musikstyckenas tonart och takt. Dessemellan förekom körsång, notläsning och tonträfningsövningar. Vår beundran för honom var oerhörd, då han påstod sig kunna höra en hel symfoni för sitt inre öra bara genom att se på partituret. Uppskattade var också de speciella arrangemang, som han

gjorde enkom för vår kör och blåsorkester. Hans lediga stil och vänsälla väsen gjorde honom mycket populär och omtyckt av oss elever. När lektionerna var slut tog han upp sin krokiga pipa ur kavajfickan och drog sig tillbaka till lärarrummet.

Utanför skolans väggar var Cyrillus Kreek verksam som kompositör, arrangör och körledare. Han ledde både Hapsals blandade kör och manskör liksom stans symfoniorkester. Han uppträdde som huvuddirigent vid flera lokala och regionala sångarfester, så ock vid den av Svenska Odlingens Vänner anordnade estlandssvenska sångarfesten i Hapsal den 2 juli 1933.

Från och med sommaren 1911 började Cyrillus Kreek uppteckna och samla folkliga visor och koraler i Hapsal och dess omgivning. Resorna förde honom också till svenskbygden, där han med sin fonograf "Exselsior" gick från by till by och gjorde inspelningar och anteckningar. Inspelningarna överförde han sedan i hemmet till notskrift. På Ormsö och Nuckö fick hustrun Maria ibland följa med som tolk.

Cyrillus Kreek ville gärna att även hans elever skulle delta i uppteckningsarbetet. Så kom det sig att även jag efter avlagd studentexamen 1937 anmodades att uppsöka och förbereda tänkbara uppgiftslämnare på Ormsö. Efter genomförd rekognosering inviterade jag Cyrillus till mitt hem i Svi-by, varifrån vi sedan gjorde utflykter till de olika byarna per cykel. Under en rundtur gjorde vi också ett uppehåll i Hullo vid den gamla ortodoxa prästgården, där Cyrillus hade lekt som barn. Kommunskolan, i vilken hans far hade undervisat, hade under självständighetstiden ombildats till folkskola, där även jag tillbringat fyra år av mitt liv som elev. Här hade runölärarynningen Magdalena Hollingers bost och verkat på 20-talet, och här hade skolföreståndaren Anders Nyman undervisat i början på 30-talet innan han bildade familj och flyttade till den nya skolbyggnaden. I huset hade också all estniskspråkig undervisning på ön ägt rum. Nu verkade allt detta mycket avlägset, och den gamla skolgården låg öde och tom. Vi gick den korta vägen till den nästan bortglömda ortodoxa kyrkogården. Där blottade Cyrillus sitt huvud och nedlade en blombukett från barndomens trädgård på sin fars grav. I våra öron genljöd fortfarande den gamla ormsökvinnans folkliga psalmmelodi, som Cyrillus nyss hade nedtecknat på sitt notpapper: "Den signade dag, som vi nu här se av himmelen till oss nedkomma..."

Anders Stenholm

ORMSÖ-RESAN, RESAN HEM

Dagboksanteckningar av Aline Storholm, Borrby, Ormsö

*Dans i Hullo sommaren 1937.
Foto ur Hugo Mickelins samling.*

Det otroliga har hänt! Efter 45 år, 1 månad och 9 dagar går resan tillbaka, hemåt. Vi är 17 stycken Borrbybor som mötas i Värtahamnen den 12 juni 1989. Väl ombord på Finlandia i en lugn hörna kan vi lugna ner oss något, men det är svårt, för att inte säga omöjligt. Förväntansfulla, lite förvirrade, ivriga, ja, det är så spännande. Frågor och undringar har inga gränser. Att sova en sådan natt vore otänkbart. Drömmen om att få återse Ormsö skulle slå in efter så lång tid av ovisshet. Hur skulle vår by se ut? Det lilla vi hört om Borrby är dunkelt och negativt, men snart skall alla undringar få svar.

Vi lämnar den svenska skärgården i en underbar solnedgång, och sedan är det bara hav tills vi möter den finska skärgården. Framme i Helsingfors är vi alltför förväntansfulla men även något irriterade, för vi undrar en hel del över vårt resgods och tullen och vårt möte

med Estland och Sovjetunionen. Ombord på Georg Ots stiger spänningen till bristningsgränsen.

Mötet med Tallinn blir historiskt för oss med ett hjärtligt och varmt mottagande. Ain Sarv själv räknar in oss med kramar och blomma till oss alla. Även familjen Varblane och bröderna Häggblom från Ormsö möter upp och välkomnar. Två förhyrda bussar och några privatbilar kör oss till Rohukiüla där färjan väntar. "Vormsi" står det på skorstenen och hjärtklappningen blir bara värre och värre ju närmare Ormsö vi kommer. Färjan har flera bilar ombord, och detta är nytt. Tankarna för mig från nutid till dåtid och minnen från lilla "Svealand", som trafikerade Hapsal-Vormsö. Boskap fanns på den tidens ombord, men bilar, nej, omöjliga tanke.

Nu är vi ombord på en modern färja på väg till vår ö. Efter en stund står alla

i gruppen stirrande och pekande åt bara ett enda håll – Ormsö.

Mycket folk möter vid Sviby brygga. Kulmen är nådd, och vi trampar fädernejorden och det känns, och hjärtat slår volter. I bilar och en större buss färdas vi till Rumpo. Vi åker på vanda vägar med delvis nya vyer. Nytt är ruinerna. Vad har hänt? Vår ö är ruinernas ö. I Rumpo blir vi mycket hjärtligt mottagna av underbara människor. Den svenska flaggan är hissad för oss och bastun står varm och god och väntar. Inne i storstugan hos Jobesa har man ordnat välkomstkaffe, festkaka och tårta vid den öppna spisen, helt fantastiskt. Detta fina mottagande gör oss så gott, att vi börjar lugna ned oss något. Vi är framme, målet är nästan nått.

Sommarnatten blir ljus och stilla, bara näktergalen sjunger och på morgonsidan instämmer även göken och tupporna från Jakasgården, min kära

mormors födelsehem, till en glad morgonhälsning. I alla gårdar där det bor människor finns gårdvarar, vilka är deras trygghet, men för oss störande, ty vi ville gå varsamt, beträda försiktigt den mark som känns så helig och märkvärdig för oss.

Nästa dag finns ett ovillkorligt måste, vi vill besöka kyrkan och kyrkogården först av allt.

Besöket på kyrkogården blir mycket känsloladdat, blandat med sorg, saknad och minnen. Vi söker alla våra släktingar. Många gravar finns alltjämt kvar, dock inte alla. Här vilar våra förfäder i hemmajorden, ovetande om denna sökande och livliga lilla grupp. Gravar, som inte fått en blomma på alla år vi varit borta, pryder vi nu med vildblommor. Det ser så vackert ut och känns rätt med blåklint, vallmo och prästkrage. Här finns mammor, pappor, syskon och många, många släktingar begravda. Alla sover stilla, ingen märker oron och armodet. Frid över deras minnen. Det faller ett stilla regn vilket upphör så småningom.

Efter detta tar vi oss en promenad för att hinna få en glimt av vår egen by, Borrbby, före kvällningen. Vi går, nej småspringer den gamla, Svartkärrvägen mot Älmshogge.

Synen och mötet med våra gården blir översvallande. Älmshogge är samma öppna stora åker som förr i tiden, nu beväxt med raps, som lyser gul som solen. På Öustorgärda växer råg med inslag av blåklint och vallmo. Här har tiden stått still. Vi går längs skogskanten fram till Höubackan, vilken förr var så hög och svindlande, men ack, så liten den blivit med åren. Byn ligger så vacker därbortom rågåkern, men ända fram går vi inte denna dag. Motvilligt vänder vi vid Höubackan och går Kyrkvägen tillbaka via Hullo by till Rumpo. Det känns gott att komma hem till Häggbloms igen. I Olles hus finner vi tryggheten, samvaron och vederkviselsen till kropp och själ. Vi behöver mycket styrka inför den tredje dagen, då mötet med den egna byn skall ske.

Den 15 juni, den stora och spännande dagen är äntligen inne. Det faller ett stilla försommarregn, som dock inte kan hindra oss. I jeep och lastbil blir vi skjutsade den ca sju km långa vägen till Borrbby. Nerverna är så spända och förväntningarna har inga gränser. Vi blir mycket förvånade. Storögdga går vi omkring och biser den hårda förvandling vår by har utsatts för. Vad har hänt? Var är alla byggnader? Mycket ödegårdar och husgrunder, ruiner och åter ruiner. Gruppen har sammansvetsats och är som en stor familj, starka tillsam-

mans inför detta möte med vår hembygd. Vi går tillsammans och gissar oss fram till vad som var den eller den gården. Någon känner igen någonting och vi hjälper varann att leta våra hemman. Att beskriva byn rättvist går inte, den skall ses och upplevas på plats.

Av Borrbby-bornas eget "lilla hjärta", bönhuset, samlingsplatsen för olika förrättningar, till vardags som till helg finns nu endast skorstenen kvar. Den ser stor och stark ut. Det måste ha varit skickliga murare till detta gedigna utförande en gång i tiden. I hur många år har detta monument stått så ensam och naken, rakryggad och väntande? Vad har hänt? Vem vågade röra detta heliga hus? Här hölls religiösa möten av olika slag, söndasskola och även Borrbby Folkskola har varit inrymd i denna byggnad. Vi står på den delvis bevarade grunden och sjunger spontant våra kära, gamla sånger.

Hos Andorsa, numera föreningsgård, blir vi vänligt mottagna av två ungdomar, som låter oss vara inomhus och torka våra kläder vid den stora varma köksspis. Vi intar också vår medhavda matsäck vid deras stora matbord. Skratt och gråt blandas, känslorna pendlar hela tiden, och det är inte långt mellan tacksamhet och förtvivlan. En fast boende person träffar vi i Borrbby, Maria, en estnisk äldre kvinna, som bor hos Graisa med sina höns, kaniner, hundar och bikupor. Vandringen genom byn blir allt tyngre och tyngre. Vägar och gator finns. Men vad har hänt byggnaderna? Var finns svaren? Frågorna blir många och obesvarade. Alla väderkvarnar och gärdesgårdar är även utplånade. Flera skorstenar står kvar, några raka, andra lite böjda, påminnande om trötta ryggar, men trots allt liksom väntande på någon och något. De stenmurade stallen står kvar, tomma och tysta. En vemodig dag är till ända.

Dagen därpå är vi tillbaka i Borrbby igen tidigt om morgonen för att riktigt få rå om våra hemmamarker. Solen och värmen är oss nådig. Vi dricker kaffe i Västor, som numera är helt beklädd med enar. Framför oss ligger ett oändligt hav, där vågorna sakta rullar in mot stranden. Vägen tillbaka till byn tar vi över strandängen, där vildfloran är som vackrast. Här har också vildsvinen sitt paradis, detta märks tydligt. Vi ser dock inga, de är nattdjur. På Kappolbackan, platsen där vi som barn sprungit barfota under våra lekar och känt till varje sten, där sitter vi nu i solskenet och intar vår lunch, allt medan rågen på Öustorgärda vajar i den svaga vinden. Vilken dag, festlig på något förunderligt sätt.

Efter fotograferande, filmande och

allt undrande så rinner denna märkliga dag alltför fort undan, och natten blir orolig efter alla intryck.

Veckan på Ormsö blir otroligt minnesrik. Den sista dagen, söndagen, börjar med friluftsgudstjänst utanför kyrkan, som är under restaurering. Sången från den församlade skaran om ca trettio personer klingar vida omkring, ut över kyrkogården, prästgårdsområdet och Håkabackan. Aven ett trösterikt Guds ord förkunnas. På kvällen håller vi vid Rumpo strand en något för tidig midsommarfest för barnen med lövad stång, lekar och förtäring. Många öbor har hörsammat inbjudan och stämningen är god. Avslutningsvis sjunges gemensamt "Mu isamaa" och "Du gamla, Du fria".

Nästa morgon bär det av hemåt eller bort, beroende på hur man tänker. På färjan från Ormsö står vi som förtelnade och ser ön bli mindre och mindre och vår tacksamhet blir större och större. Ungefär halvvägs till fastlandet flyger plötsligt en duva in över färjan, fredsduvan. Den seglar liksom hit och dit, svävande över oss. Kanske har duvan ett budskap med sig och ett vakande öga över oss. När vi möter Dagö-färjan följer duvan denna... Med vemod lämnar vi vårt fäderneland, och vi hoppas på ett återseende snart igen.

Denna så efterlängtdade resa börjar ta slut. Trötta men fyllda av intryck och upplevelser glider vi tillbaka till Värtahamnen igen, tillbaka till vårt nya hemland, till anhöriga, till tryggheten, friheten, välfärden. Sverige är fantastiskt, men vi saknar Ormsö i våra hjärtan. Vänskapsbanden, som har knutits mellan folken känns både bra och äkta. Vi hoppas på ett kärt återseende nästa sommar, då kyrkan kommer att återinvigas, och sången gemensamt skall brusa, och den nya kyrkklockan skall ringa samman till gudstjänst igen för alla över hela ön. Det kommer att bli en stor historisk händelse.

Nu efteråt känner jag stor tacksamhet, och då tänker jag även på två personer, som gett ut böcker om Estlands svenskbygder, varma och innerliga beskrivningar av vistelser och upplevelser på Ormsö. Biskop Sven Danell bodde i svenskbygden i sju år, så det var inte av en händelse han kallade sin bok för "Guldstrand". I Cedrik Leijonhufvuds bok "När hösten kom" beskrivs Ormsö på ett så levande sätt med inslag av humor. Så gott och varmt har väl knappast någon turist uttalat sig.

Ett vet även jag: Vackrare och soligare ö än Ormsö finns inte för mig. Att få komma hem dit igen blev mitt livst största upplevelse. Ett stort tack till alla som gjort resan möjlig.

NARGÖ-TRÄFF

Söndagen den 6:e maj 1990 kl. 14.00
möts vi i EESTI MAJA
Vallingatan 34, Stockholm

Vi bjuder på ett kort program med några berättelser på Nargö-dialekt samt en beskrivning av ett besök på Nargö i sept 1989.

Kaffe eller te med smörgås serveras för kr 60:- och överskottet går till kyrkogårdens restaurering.

För den som inte kan komma finns Nargöbornas Postgiro nr 4143782-3. Ange på talongen att pengarna är avsedda för upprustning av kyrkogården.

*Hjärtligt välkomna
önskar arbetsgruppen för Nargöborna*

Om intresse finnes kommer vi även att bilda en Nargö-förening på denna träff.

GAMBYBOR, RICKUL

Vi skall för första gången träffas efter 46 år i Sverige.

Lördagen den 21 april 1990, kl 12.00 på Restaurang Pizzeria Adriatik, Ö. Ringgatan 27, Enköping.

Lunch kl 12.30, pris ca 130:-/pers.

Medtag gamla eller nya kort från Gambyn.

Svar senast 10 april, skriftligt (går bra med vykort) eller per telefon till:

Lillian Eriksson, Björkängsvägen 8, 730 50 Skultuna, tel 021-706 27

Linnéa Isaksson, Doktorsgatan 26 B, 352 36 Växjö, tel 0470-222 05

ST. OLAI KYRKA PÅ ORMSÖ

äntligen registrerad församling i Estland

Församlingen ber att få tacka alla som vänligen har donerat medel till Fonden för Ormsö Kyrka.

Vi tackar särskilt Rälby och Diby byalag som har skänkt två ljusstakar av silver, Johan Landman som har sänt verktyg och Stig och Ingeborg Jensen som har sänt en dörrmatta.

Ett särskilt tack också till fondens styrelse.

*Ants Varblane
Ormsö*

NYHET!

Sjövägen till Baltikum

I sommar kan du resa med Fritidsbuss till Tallinn — sjövägen direkt från Stockholm!

Vi erbjuder två nya, intressanta resor:

Tallinn, 6 dagars kryssningsresa fr. 2.990 kr.

Tallinn och Riga, 8 dagars rundresa fr. 3.560 kr.

Priserna inkluderar kryssnings- och bussresor, måltider, hotell med dusch/wc, samtliga utflykter. Och utmärkt reseledning från Fritidsbuss.

Beställ resorna hos närmaste resebyrå eller direkt hos oss.

FRITIDSBUSS

Fritidsresor med buss ☎ 08-669 00 10

Årsberättelse

över verksamheten inom Kulturföreningen Svenska Odlingens Vänner (SOV) under år 1989.

Per den 31 december 1989 hade föreningen 938 medlemmar, som erlagt sin medlemsavgift. Därtill kommer följande hedersmedlemmar:

Viktor Aman	(1982)
Maria Broman	(1982)
Edvin Lagman	(1982)
Hugo Mickelin	(1982)
Elmar Nyman	(1982)
Inga Bergholtz	(1985)

Styrelsen

		Vald t.o.m årsmötet
Ordförande	Thomas Lorentz	1990
Vice ordförande	Sven Salin	1990
Kassör	Bertil Westerman	1992
Sekreterare	Elin Ahlberg-Storholm	1991
Sammanställande i arkivgruppen	Sven Svärd	1992
Sammanställande i bygderådet	Tomas Dreijer	1990
Sammanställande i org.gruppen (tillika adjung. i SONGs styrelse)	Benita Beckman	1991

Dessutom har styrelsen till sig adjungerat Kjell-Åke Johansson (från SONGs styrelse) och Jörgen Hedman.

Styrelsen har under året hållit elva protokollförda sammanträden jämte en sedvanlig funktionärsträff i december. Föreningens övriga grupper – Arkiv, Bygderåd och Redaktion – har dessutom haft egna sammanträden.

Revisorer

Föreningens revisorer har varit John Engdahl och Ingrid Hellman med Lars Sarberg som suppleant.

Valberedning

Valberedningen har bestått av Einar Westerby (sammanställande), Algot Brun och Anders Sarberg.

Arkivgruppen

Ledamöter i Arkivgruppen har varit t.o.m 1:a halvåret Ingeborg Opstad och Hans Selin och under hela året Elvina Smedberg, Sven Svärd och Maria Wallin. Vidare har Ingeborg Andersen och Maria Broman aktivt deltagit i arbetet. Arkivgruppen har haft sex protokollförda sammankomster och har under vinterhalvåret som regel arbetat en dag i veckan och under sommaren efter behov. Årets arbete har i huvudsak bestått i registrering av inkommet material, in- och utlåning från arkivet, vård av samlingarna av dokument, bruksföremål, textilier m.m., handhavande av föreningens tekniska apparater samt medverkan vid föreningens olika aktiviteter, såsom Hembygdsdagen och Öppet hus i föreningslokalerna.

Till arkivet har under året skänkts flera värdefulla föremål, t.ex gamla fotografier från våra tidigare hembygder, videokassetter med gamla svartvita spelfilmer, textilier (delar av bygdedräkter), brudkrona (säppol), flätade band, knypplade spetsar m.m samt en modell av Ormsö kyrka. Flera tekniska hjälpmedel har anskaffats, däribland en utrustning för avläsning av mikrofilm samt en videobandspelare.

Bygderåd

Bygderådets representanter för de olika orterna har varit:

Korkis och Vippal	Alfred Nordström
----------------------	------------------

Nargö och Reval	Edith Svensson
Nuckö	Linda Aman och Johannes Bombas
Ormsö	Johan Engdahl och Johan Landman
Rickul	Manfred Hamberg och Hjalmar Stenberg
Runö	Tomas Dreijer
Rågöarna	Ingeborg Andersen och Sigrid Öström
För estl.sv. i Eskilstuna	Voldemar Söderlund

Bygderådets medlemmar har varit samlade en gång till gemensamt möte. Därutöver har kontakt hållits om verksamheten samt olika arbeten och uppdrag utförts hemma och i föreningslokalen. Så har t.ex nyinventering av böckerna i SOVs arkiv utförts. Tåta kontakter med Dialekt- och Folkminnesarkivet har förekommit om kopieringen (filmningen) av Nils Tibergs estlandssvenska ordbok. Kopieringen har påbörjats under året. Arbetet med Birkaalbumet pågår och boken beräknas utkomma våren 1990. Bygderådet fortsätter med insamlandet av material (foton o. dyl) och övriga uppgifter för bevarande av estlandssvenskarnas kultur.

Föreningens tidskrift Kustbon

Tidskriften utkom under året med sedvanliga fyra nummer och fullbordade därmed sin 46:e årgång i Sverige. Redaktör för nummer ett har varit Elmar Nyman och för nummer två-fyra Thomas Lorentz. Antalet prenumeranter per den 31 december 1989 var 1 474.

SOVs och Kustbons expedition

Rågöättingen Marie-Louise Melin har hela året arbetat på expeditionen med en arbetstid om 20 timmar per vecka. Därjämte har Anneli Duell arbetat hela året med en veckoarbetstid om 24 timmar. Föreningen har i bidrag från AMS erhållit 90% av hennes lön och sociala kostnader.

Föreningens ekonomi

Den ekonomiska ställningen framgår av följande utdrag ur räkenskaperna:

Vinst- och förlusträkning 1989

Löner (egen andel)	45.920:-	Medlemsavgifter	276.963:-
Övr. omkostnader	267.229:-	Finansiella intäkter	55.770:-
Avsättning till res. för samlingsverk	19.000:-		
Årets resultat	584:-		
Summa	<u>332.733:-</u>	Summa	<u>332.733:-</u>

Balansräkning den 31 december 1989Tillgångar

Kassa	1.000:-
Bank	426.796:-
Obligationer	80.000:-
Andelar i obl. fond	100.000:-
Kortfr. tillgångar	8.127:-
Inventarier	1:-
Summa	<u>615.924:-</u>

Skulder

Kortfristiga skulder	63.630:-
<u>Fonder o. eget kapital</u>	
Fond f. Tibergs ordbok	38.303:-
H.o.L. Pöhls Minnesfond	80.000:-
Insaml. medel	263.015:-
Reserv f. saml. verk	170.392:-
Årets resultat	584:-
Summa	<u>615.924:-</u>

Arrangemang under året

• SOVs 80-årsjubileum firades vid en högtid i Immanuelskyrkans Waldenströmssal den 8 april och inleddes med "Prolog i SOV den 8 april 1989" av Edvin Lagman. Huvudtalare var Viktor Aman med föredraget "SOV under växlande tider" och i övrigt framträdde Elisabeth Hedborg, Per Skans och Jan-Erik Wikström. Solosånger framfördes av Marie-Louise Zeisig-Sommerland, sång och musik av barn och ungdomar. En grupp ormsöbor sjöng och spelade ett bygdespel, Junne Öman spelade låtar och Rågöbornas Danslag dansade folkdanser.

• Föreningens årsmötet hölls den 22 april i Eesti Maja, Stockholm, och föregicks av öppet hus i föreningslokaler på Vikingagatan. Årsmötet gästades av Samfundet för Estlandssvensk Kultur i Estland vice ordförande Maido Limbak och hans hustru Wivi.

• Årets hembygdsgdag firades i SL-restaurangen, Stockholm, den 26 augusti. Det estlandssvenska kulturstipendiet för året hade tilldelats Hugo Mickelin, som också var dagens föredragshållare. Vi överlämnandet av stipendiet harangerades han av Elmar Nyman för sina insatser för estlandssvenskarnas hembygds- och kulturliv både i Estland och Sverige. Arkivgruppen och bygderådet hade ordnat en utställning med fotografier, tagna av Anders Stenholm från den gamla sk Juhanfilmen. Under hembygdsgdagen startade också SOVs stora insamlingsprojekt till hjälp med upprustning av kulturbyggnader i de forna hembygderna.

• Estlandssvensk kyrkodag firades i Adolf Fredriks kyrka den 14 oktober. Medverkande var kyrkoherde Bengt Schantz från Råda i Västergötland, fördd på Runö och aktuell från en Runö-resa förliden i sommar. Lena Lorentz medverkade med solosång och organist var Mikael Fahlstedt.

• Föreningens sedvanliga höstfest arrangerades i SL-restaurangen, Stockholm, den 18 november.

• Damernas hemslojdsträffar på Vikingagatan har fortsatt under vår- och höstterminen.

Hans och Lydia Pöhls Minnesfond

Fondens kapital, som förvaltas av SOV, framgår av balansräkningen. Årets kulturstipendium uppgick till 6.000 kro-

nor, fördelat på 2.000 kronor från vardera H.o.L. Pöhls Minnesfond, Estlandsutskottet av Riksföreningen Sverigekontakt och SOV.

Övrigt

Under året har arbetet med En bok om Estlands svenskar, del 3B – dialektboken – med Edvin Lagman som reaktör kunnat intensifieras och manusinsamlingen har avslutats. Bygderådet och arkivgruppen har varit behjälplig med framtagning av fotografier och boken beräknas kunna utkomma under år 1990.

Föreningen har vid ett seminarium i Ekenäs om estlandssvenskarnas historia representerats av Jörgen Hedman och Thomas Lorentz och vid ett seminarium i Helsingfors om estlandssvenskheten i går – idag – i morgon av Elin Ahlberg-Storholm och Edvin Lagman.

Sven Salin har företrätt föreningen vid svenskbybornas 60-årsjubileum i Roma på Gotland och på bokmässan i Göteborg, där vi delade monter med Riksföreningen Sverigekontakt.

I övrigt har föreningens verksamhet mycket dominerats av kontakterna med Estland och Samfundet för Estlandssvensk Kultur i frågor som semester- och studieresor, studiematerial, renovering av kulturbyggnader och kulturminnesmärken etc.

Styrelsen vill till sist rikta ett varmt tack till alla som velat gynna föreningen och dess huvuduppgift att samla och vårda material om estlandssvenskarna samt till alla som visat intresse för vår gemenskap, bevisat våra sammankomster och prenumererat på Kustbon. Vi vill särskilt tacka alla dem som stött föreningens verksamhet med penningbelopp, andra gåvor och praktiskt arbete.

Stockholm den 20 februari 1990

Thomas Lorentz

Sven Salin

Sven Svärd

Bertil Westerman

Tomas Dreijer

Elin Ahlberg-Storholm

Benita Beckman

Svante Jakobsson

Вормь или **Вормь-э** — островъ Балтійскаго моря, Эстляндской губ., Гапсальскаго (Викскаго) уѣзда (по-эстонски Wormsi-saar и Hio-rootsi-saar, по-шведски Ormsö), между

På Universitetsbiblioteket i Uppsala har jag då och då funnit anledning att begagna mig av en rysk encyklopedi, tryckt 1890-1907 och omfattande 86 volymer. Den trettonde av dessa, tryckt 1892, innehåller en artikel, vars fyra första rader återges här ovanför. Då jag tror, att den kan intressera Kustbons läsare har med hjälp av Peter Moscatelli vid Slaviska institutionen vid Uppsala universitet en översättning åstadkommit. Den följer här, försedd med några noter. Av någon "Besserwisser" förväntar jag kommentarer.

Vorms" eller Vorms"é är en ö i Östersjön i det estländska guvernementet, hapsalska (vikska) distriktet (på estniska Wormsi-saar och Hio-rootsi-saar, på svenska Ormsö) mellan 58° 57' och 59° 3' på det norra halvklotet.¹ Den har en yta av 82,4 kvadratverst.² V. tillsluter tillsammans med ön Nuk"-é Hapsalviken och ligger 10 verst från ön Dagden (Dagö), från vilken den skiljs av sundet Harrisund", som har ett djup av mellan 4 och 24 sazjen³; från Nuk"-é skiljs V av ett sund som är 4 verst brett; från fastlandet till V är det 1,5 verst. Sjövägen från Hapsal till V är 12 verst.

Det största avståndet mellan öns ändpunkter i norr och söder är ungefär 10 verst och från öster till väster ungefär 16 verst. Kustlinjen har en längd av 67 verst. Dess yta är flack och jämn med obetydliga höjder mot öns centrum, där en kyrka är belägen, samt mot det nordöstliga hörnet, som höjer sig upp till 12 meter (40 fot), här störtar sig den klippiga kusten brant mot havet, så ock vid byn Rjalbi i norr, som är belägen på en höjd av 18 meter (60 fot).⁴ V är väl uppodlad och rik på skog — i den nordostliga delen barrskog och i den övriga delen lövskog. Havet och sunden som omger ön formar längs dess stränder många vikar. Ön är omringad av små öar samt stenar och bankar. Bland de 40-tal rev som är utplacerade kring ön är det med prick utmärkta Špitelborn" särskilt färligt. Mitt i sundet som skiljer V från Dagö, nära Herralajda, reser sig 3 sazjen över vattnet den enorma granitklippan Érik" (på estniska Suur-Erika-Kiwwi). Norr om V, långt ut till havs, sträcker sig ett stort grund, vars yttersta punkt heter Štapelbotten och som höjer sig blott 4 fot över vattnet; i söder når grundet ön Hestholm.

Öns vikar är alla små; vikarna vid by-

Ormsö vintern 1933, när Sviby stora brygga byggdes.
Foto ur Hugo Mickelins samling.

arna Förbi och Kerslet är till en del lämpliga som ankarplatser för smärre sjögående fartyg, liksom i norr hamnen Rjalbi, där det finns en permanent fyr. Öns norra del är stenig och ofruktbar, dess största del är täckt av lerig sandgrund och är lämplig för sädesodling. Öns berggrund består av en grå kalkstensplatta från sen silurperiod; det översta kalkstenslagret är särskilt rikt på säregna ortoceratiter och trilobiter. Kalkgrunden är täckt av ett mer eller mindre tunt lager av bördig jord; ytan är översållad av stora moränblock; det finns inga sjöar på ön, ej heller åar, om man inte räknar en obetydlig bäck; kärr ser man sällan. Öns klimatförhållanden är desamma som i Hapsals omgivningar.

Öns ursprungliga befolkning består av svenskar, som talar gammalsvenska, och till en del av ester; ungefär en fjärdedel av invånarna är ortodoxa, resten lutheraner. År 1881 bestod befolkningen av 2.060 personer (965 av mankön och 1.095 av kvinnkön). 35 personer var tyskar, 16 ryssar, 184 ester och 1.825 svenskar, som hade sina hemvist i två herrgårdar och 12 byar, innefattande 181 bondgårdar. De viktigaste samhällena är Magnushof och Söderby. På ön finns en ortodox och en luthersk kyrka samt två skolor. Befolkningen ägnar sig åt sädesodling, boskapsskötsel och fiske samt sjöfart och lotsning, i vissa byar åt kalkbränning även som handel med spannmål, trä och kalk samt transport av dessa varor med skepp till Pernau och det estländska guvernementet. Inom böndernas familjer ärvs med förmansrätt för

den äldste. Det mesta arbetet på fälten utföres av kvinnorna, medan männen huvudsakligen är yrkesarbetare; i allmänhet sker sädesodlingen under föråldrade former och tryggar inte invånarnas försörjning; den egna rågproduktionen räcker inte; andra sädeslag än råg sås inte av alla och odlas i obetydliga kvantiteter.

I forna tider, före svenskarnas erövring, befann sig ön först under danske konungens, sedan under Tyska ordens myndighet och tillhörde biskopens av Ösel besittningar. Den svenska regeringen förlänade i början av 1600-talet ön till några av sina officerare. Under första hälften av 1700-talet tillhörde stora delar av ön den kände Morits Saksonsky, vilken sålde sin egendom där till baron Štachelberg", inom vars ätt den ännu befinner sig.⁵

K.V.⁶

Noter

1. Namnens stavning följer det ryska originalet. Citattecknet efter s i Vorms ersätter det ryska hårda tecknet, som gör den föregående konsonanten hård, é ersätter här det ryska ä. Š betecknar tonlöst sjeljud.
2. En verst = 1.006,7 meter, en kvadratverst = 1,0134 kvadratkilometer.
3. En sazjen (famn) = 2,1335 meter.
4. Engelsk fot = 0,304 meter.
5. Med Morits Saksonsky äsyftas marskalken Morits av Sachsen, som var son till kurfursten Fredrik August, sedermera konung August II av Polen, och hans älskarinna Aurora Königsmarck.
6. Artikeln är signerad K.B, vilken signatur avsåg K. Bephep", dvs K Verner.

Några minnesbilder från Rågöarna

Bryggan vid Lillbyn, Lilla Rågö. Nordanvinden piskar vågorna i skum mot bryggan.

Ibland händer det saker som gör, att en rad händelser stiger upp i ens minne, som nu senast när jag i föregående nummer av Kustbon fick se bryggan på Lilla Rågö, som av misstag råkat förväxlas med Sviby brygga på Ormsö, som lär ha varit ganska lik vår nya brygga vid Lillbyn på Lilla Rågös östra strand. Jag minns bryggan i två olika skepnader, den gamla raka, och den nya dvs en pir byggd i vinkel mot den gamla bryggan.

Ifrån den här stranden gick postbåten tre gånger i veckan till Baltischport (Rågervik) ca tre kilometer över viken och man kunde då följa med för några "sent" och uträtta vad man nu hade för ärenden i stan. Det var bråddjupt vid östra stranden och även större båtar kunde lägga till här vid bryggan. Stormade det piskades vågorna ifrån Finska viken i skum mot bryggan.

På bägge sidor om bryggan hade öns motorbåtar sina uppställningsplatser på stegar, som gick en bit ut i vattnet och man styrde sin båt direkt upp mot stegen. Någon hoppade ur båten, tog kroken som satt fast i trossen vid båtvindan, hakade kroken i båtens för och det gick sen lätt att vinda upp den på land.

Här vid denna strand fick vi också uppleva en del tragedier. Jag minns när en fiskebåt en morgon kom iland med endast en man ombord – de var två stycken ombord när de kvällen innan lämnade stranden, och hur väl minns

jag inte den dopdag i Lillbyn, som jag var bjuden till, man döpte barnen i hemmen på Rågöarna. Medan lillebror döptes ramlade storebror ner från bryggan och hittades sedan drunknad på botten vid bryggan. Också många glädjescener utspelades här, t.ex vid giftermål, brudparen åkte till Reval för att vigas och bröllopskaravanen inväntade paret dansande, sjungande och hojtande på bryggan med fladdrande fanor och svängande bröllopsgranar i händerna.

Här kunde man också sitta och prata bort en stund med vattnet kluckande mot bryggan och den vita stranden intill. Inåt viken såg man Mats kyrka och utåt mot norr udden och fyrtonet Pakerort och Finska viken. Mellan stranden och byn låg "Kuningsställe" en rektangulär ca meterhög uppbyggnad nu överklädd med grön gräsmatta, en gång lägerplats för Katarina II, nu ofta samlingsplats för öns ungdom. Ja, här finns mycket att minnas.

Ryssarna kom och sommaren 1940 måste rågöborna lämna sina öar och söka sig hemvist på annat håll. Redan 1939 hade ryska soldater kommit till öarna och de var i början inkvarterade lite varstans i byarna. Man började riva och köra bort stengårdar, som det fanns gott om på öarna, man började bygga kaserner och vägarna bättrades på, det hade ju nu kommit lastbilar och traktorer till öarna. Mellan Lilla och Stora Rågö fanns små öar. Norr om byarna låg tre små öar intill varann, det var "Grännana", här byggde man

broar från ö till ö så att man kunde gå eller åka från ena ön till den andra. Visserligen blev det en omväg, men man var inte längre beroende av att använda båt i alla väder.

Hösten 1941 under tyska ockupationen fick rågöborna möjlighet att återvända till sina öar, men under tiden hade 110 rågöbor fått tillstånd att bosätta sig i Sverige (okt 1940) och de fick inte mer se sina gamla hem. Mycket var nu förändrat på öarna. På Lilla Rågös norra ände hade man sprängt in tunnlar i berggrunden och kaserner fanns det lite här och var, en del av dessa hade ryssarna vid avfärden 1941 sprängt sönder, men några fanns också kvar. Att man vid avfärden haft bråttom förstod vi då det på en del bord stod orörd mat uppdukad. På bryggan i Lillbyn låg en stor hög säd, då man inte hann lasta in den på båtarna vid avfärden dränkte man in säden med petroleum, så att den inte gick att använda. Man hittade sen också en del ihjälskjutna djur bl.a smågrisar. Nu kom det hit människor från fastlandet för att leta efter material efter ryssarna och det var en helt annan stämning på öarna. Man lade sig inte längre med oläst dörr som tidigare utan reglade ordentligt om sig.

Särskilt i Lillbyn hade många gårdar blivit tomma efter de 110 rågöbornas överflyttning till Sverige, men snart kom det andra familjer hit istället. Ifrån Odensholm kom tre familjer och även ifrån Stora Rågö flyttade en

Sanna Jakobsson

Bröllopskaran inväntar brudparet på Lillbyns gamla brygga år 1939.

Bryggan vid Lillbyn. Den nya vinkelbyggda piren pekar söderut och skapar en lugn hamn för de större båtarna.

del hit till Lillbyn. Till Storbyn kom det familjer från Rickul. Många hus var borta, men eftersom rågöborna minskat i antal fanns det bostad till alla och lite till. Kommunalhuset, som tidigare varit i Storbyn i gamla nedlagda skolan inrymdes nu i en kasern i Lillbyn. Till Lilla Rågö kom nu också en del ingermanländare som tyskarna flyttade undan fronten, dessa fördes senare till Finland, kanske med den estniska skutan som brukade ligga vid bryggan i Lillbyn. Det var "Lootja" i folkmun kallad Lodja, skutan låg annars där för att frakta bort byggmaterial, särskilt armeringsjärn, efter ryssarna. Härvid fick rågöborna ställa upp med dagsverken.

Sista gången rågöborna lämnade sina öar, sommaren 1944 lade tremastaren Juhan till vid bryggan i Lillbyn för att hämta de sista rågöborna. Den hade startat sin färd i Rohuküla-Hapsal och det fanns redan nuckö- och rickulbor och några till ombord.

Finns det något kvar av bryggan nu eller har vågor och drivis gjort sitt för att skövla det människohand en gång byggt upp? Får vi rågöbor någonsin komma till den hembygd som fortfarande finns så levande i våra minnen eller blir det med kikare från fastlandets stränder vi får ta oss en titt?

Ingeborg Andersen

Not: Det i denna artikel första stycket, nämnda fotot återfinns i Kustbon 4-89, sid 7 högst upp.

Bilden längst ned på samma sida har också felaktig text. Båten på bilden är förmodligen Ormsö-skutan "Öros".

Red

Resan till Nargö och besöket på Nargö kyrkogård

Från besöket på Nargö den 10 september 1989. Fr.v. Irma Kokk, Lennart Jürgenson, Svea Saarlo f. Rosen, Erik Kokk och Ragnar Jürgenson.

I september 1989 fick en grupp f.d. Nargöbor tillstånd att besöka ön. I ett brev berättar Svea Saarlo, född Rosen och född på ön 1920, om resan till Holman i Finska viken.

Brevet är skrivet på Nargö-dialekt och tolkat av Margit Rosen Norlin.

Kära Margit

Jag har låtit dig vänta länge men vi ville ännu en gång försöka ge in ansökan att få komma till Nargö. Så äntligen den 10 september var resan klar.

De som deltog var Ragnar Jürgenson, Lennart Jürgenson, Kokkas Irma med sin bror Erik, Evi Juhkam och jag samt kaptenen med sin fru och så två personer som hade hand om våra pass och namnlistan. Båten var en segelbåt från båt-klubben i Pirita.

Det var en vacker septemberdag med sol och sjön låg stilla. Vi lämnade hamnen i Pritia och allt var i ordning ända tills vi lade till i miltårhamnen på Nargö, då blev vi hindrade att gå i land

med förklaringen att på vår namnlista skulle fattas en stämpel, tänk!

Då blev det en stor ko-handel, som tog 2 timmar, men vi vann. Till hamnen på Nargö kom då en gammal amerikansk bil, en STUDEBAKER med en överste och han valde mig att jag skulle åka ensam med i bilen fastän där fanns plats för oss alla.

Så åkte vi förbi den förra IV:e kaseren, allt var borta, endast några baracker där dom (militären) bodde. Lite längre bort betade några kor. Byvägen är kvar och där syntes vara livlig åkning, för byvägen är väl använd. Hülkariudden är ännu bar men annars är det skog överallt. Din pappas och morfars gårdar är helt borta, endast källarna är kvar. Allt är igenväxt med högt gräs men ingen skog på bis-sleton.

Kyrkan är endast ett skelett, utan tak och fönster. Tornet är kvar. Meris och Ritas gårdar ligger i skogen. Kapel-sleton är igenväxt.

Kyrkogården har dom vandaliserat noga. Öppnat gravarna och lämnat öppna, slagit sönder gravstenarna, böjt järnkorsen och tagit bort alla namnskyltar. De gamla träden har ramlat omkull kors och tvärs så jag måste vara försiktig att ej ramla ner i någon grav. Min mammas grav hittade jag ej. Jag hade med blommor och ljus för att hedra hennes minne. Jag lade blommorna på en sten men vågade ej tända ljus, för där var mycket torr skog omkring.

Så går jag ännu lite omkring på kyrkogården och ser då en omkullvräkt gravsten med namnet uppåt, det är min farmor Henriettas, men denna gång blev hon utan blommor. Så stod där två malmkors med ingraverade namn,

*De engelska sjömännens gravvård på Nargö kyrkogård.
Foto från c:a 1930 ur familjen Lillevars samling.*

det var grannar till oss på Nargö. Den första som ligger mot sjön, var Jürgen-son och den andra var Rosen, Valde-mar eller Valfrid. Där var ju också datum på gravstenarna, men det blev ej i minnet.

De engelska sjömännens grav med en stor minnessten och järnkätting omkring är helt sönder. Kvar finns endast en stenhög. Skogsdjuren betar sig inte ens så mot sin ras, som dom har gjort mot oss, letat efter någon guldtand eller guldring.

Så frågade jag översten om jag fick gå till vår gård. Där var också allt borta, endast källaren kvar. De gamla granarna hade ramlat omkull. Det var en öde ö. Jag gick till stranden och tog några stenar till minne.

Annars, var än dom (ryssen) är, har dom soptippar här och där, men här var det rent, endast i hamnen såg jag en plåthög.

När jag kom tillbaka med bilen

hade de andra också kommit iland och börjat med kafferasten. Samma tid vi var på Nargö låg två stora båtar i hamnen med 50–60 personer, som var i land och plockade bär och svamp. De fick gå fritt omkring men vi som är födda där hade ögon på oss hela tiden. När bärplockarna hade gett sig av fick vi lov att gå och titta på Danska Kungens park. Några av oss började gå men kom snart tillbaka. Vägen var dålig. Jag hade ej ork. Synen från Kyrkogården var så hemsk. De andra ville att jag skulle berätta, men jag kunde ej.

Soldaterna som tjänstgör där berättade att där endst bor några enstaka familjer.

Så blev det dags att åka tillbaka. På morgonen sken solen och nu på kvällen följde oss månen.

Så slutar jag med många kära hälsningar till Er alla.

Svea

PÅ NARGÖ STRAND

*På Nargö strand där min vagga har stått
och min barndomstid lycklig där var
Där jag ägde ett hem i den stilla skog
där jag hade båd' far och mor*

*Men tiden har flytt sina femton år
varit rik uppå växlingar nog.
Låt mig se; Det är redan det femtonde år
då min fader blev lagd uppå bår.*

*Och min moder hon lades i grav inom kort
Den dagen förglömmar jag ej
när ifrån mig de buro det sista bort
och mullad blev graven igen*

*När jag vandrar omkring full av frid och av fröjd
Omkring dalar och grönskande äng
Då sjöng jag min visa så glad och så säll
Mången gång under himmelens päll.*

Diktaren okänd

Förklaring och text till visan PÅ NARGÖ STRAND

Visan är skriven i Sverige under första världskriget. Nargöbor som hade flytt undan kriget 1914 till Sverige, bl.a till Öregrunds skärgård, hade visan med sig vid återflytningen till Nargö 1918.

Nargöborna sjöng ofta och gärna tillsammans både visor och andliga sånger. Bland de som återvände fanns Fanny Luther född 1907 och senare gift med Robert Rosen. Hon sjöng visan efter återkomsten och sedan sjöngs den (allmänt) på Nargö från den tiden. Jag hoppas att äldre Nargöbor fortfarande kan melodin och att vi kan sjunga den tillsammans på Nargöträffen den 6:e maj.

Insänt av Margit Rosen Norlin

Till minnet av Paul Ariste

Några soliga sommandagar i Vippal och Korkis lyser i mitt minnes arkiv. Det var 1938. Några nordister från universitetet i Dorpat var på dialekttextkursion under ledning av Per Wieselgren och Paul Ariste. Vi gjorde uppteckningar av folkmål och ortnamn.

Detta var för mer än ett halvt århundrade sedan. Vi som var med då – som lärare och ledare eller som unga studenter – har gjort vårt livsverk. Per Wieselgren gick förra året, efter ett långt liv präglad av stor forskariver, ur tiden här i Sverige. Den andre ledaren för den lilla gruppen dialekt- och ortnamnsupptecknare, Paul Ariste (Berg), fick inte möjlighet att lämna Estland, när den stora flykten 1944 kulminerade och slutade. Han fortsatte emellertid sitt arbete i vetenskapens tjänst i Estland och hans namn och gärning blev kända vida i världen, bland språkforskare och kolleger såväl som bland meddelare på vitt skilda håll inom hans stora intresseområde. Han var en av dem – kanske den förste av modernt snitt – som formade den estniska fonetikens regler. Han behärskade förutom sitt modersmål en rad andra språk och dialekter, bl.a finska, ryska, lettiska, svenska, även som tyska, engelska och franska, och han var förtrogen med jiddisch och romani, som han räknade bland sina undersökningsobjekt. Vi estlandssvenskar observerar i första hand

hans magisteravhandling (licentiatavhandling) om svenska låneord i estniskan, därjämte uppsatser om svenska ortnamn på Dagö m.fl inlägg rörande estlandssvenska frågor i Svio-Estonica och andra publikationer.

Han verkade som professor i Dorpat, även efter pensioneringen, och förestod också institutionen för svenska. Tyvärr erbjuds under hans aktiva tid i det ockuperade Estland praktiskt taget inga möjligheter till kontakt med de förra studenterna och senare forskarkollegerna i Sverige och utlandet i övrigt.

Paul Ariste avled i Dorpat natten till den 2 februari i år; han blev 85 år på en dag när, han skulle ha fyllt den 3 februari. Vi som kände honom sedan 30-talet, särskilt vi svenska studenter, minns honom med särskild värme. Han var ivrig, intresserad, positiv. Och han var en älskvärd och hjälpsam människa, utan alla later. Med djupt beklagande måste vi konstatera, att de gångna årtiondenas avskärmning innebar betydande avbräck för gemensamma forskningsinsatser. Men vi vet, att han fullgjorde en stor gärning, som även var till gagn för svenska språket. Och hans ljusa personlighet står kvar i minnet av sommarvandringarna mellan byarna i Vippal och Korkis.

Edvin Lagman

Ormsö Kyrka

STIFTELSEN ORMSÖ KYRKOFOND har hållit sitt första årsmöte lördagen den 17 februari 1990 i SOV-lokalen, Vikingagatan, Stockholm.

Själva årsmötesförhandlingarna leddes av Sven Salin. Styrelsen beviljades ansvarsfrihet för det gångna året. Dessutom utsade årsmötet lovord för de arbetsinsatser styrelseledamöterna nedlagt på olika sätt. Ormsö kyrka kommer att stå redo inför återinvigningen

den 27 juli 1990. Guds ord skall åter ljuda högt och klart efter nästan 50 år.

Styrelsen vill i detta sammanhang rikta ett varmt tack till alla, som gynnat Ormsö Kyrkofond och dess verksamhet för kyrkan och kyrkogården med penningbelopp, andra gåvor och praktiskt arbete.

För fondstyrelsen
Elin Ahlberg – Storholm

Fil.kand **HANS LEPP** har blivit förste intendent och chef för avdelningen möbler och konstföremål på Kungliga Slottet, Stockholm.

Tidigare var han intendent vid husgerådskammaren.

Hans Lepps far, Johannes, är bördig från Ormsö/Hapsal.

HM

SVIBY-TRÄFF förhandsmeddelande

Den tredje Svibyträffen i Stockholm är under planering.

Redan i januari "läste vi" Eesti Maja till lördagen den 13 oktober 1990.

Vi återkommer i senare Kustbon

HM

ALLA RICKULBOR, SE HIT!

Lördagen 31 mars från kl. 10.00, träffas vi hela dagen, i Rågsveds Folkets Hus.

Video- och diavisning från förra sommaren i Rickul, lotteri och servering samt trevlig samvaro.

Intäkterna går till Rosleps kyrkogård.

Hjärtligt välkomna!

Rickulgruppen

SLÄKTFORSKNING

Jörgen Hedman hjälper er som vill släktforska i VIPPAL och KORKIS.

Lördagen den 21 april kl. 13.00.

Lokal: Samlingssal 302 Medborgarhuset, Medborgarplan, Stockholm.

Medtag papper och penna + kaffekorg då det kan dra ut på tiden.

Hjärtligt välkomna!

SONG

Kommentar kring sommarens resor till Estland

A. För resenärer till Ormsödagarna med Baltic Star ges erforderlig information på annat sätt.

B. För resenärer till Ormsö, Nuckö m.fl orter: För den som anmält sig till SOV för att få inbjudan till boende i familjer eller liknande (de s.k valutafria resorna, om vilka gavs information i Kustbon nr 4/89) gäller följande: Rektor Laine Belovas, (Nucködagarna) respektive Ain Sarv, ordförande i Kultursamfundet, har erhållit en förteckning som ligger till grund för inbjudan. Inbjudan kommer till SOV:s expedition så snart detta är möjligt. Olika gruppers inbjudan lämnas genom SOV till de olika researrangörer som resenärerna anlitat, främst Nordisk Reseservice och Estline. Din researrangör ordnar med visumansökan. Nordisk

Reseservice har blanketter på svenska, vilka finns tillgängliga på SOV:s expedition, liksom information kring visumförfarandet, som är kostnadsfritt, om resebyrån får in blanketterna minst 10 dagar före avresan.

SOV åtar sig inte att boka båtplatser, endast förmedla inbjudan!

Resenärer med bil måste dessutom själva kontakta Sovjetunionens konsulat, Kungsgatan 48, öppet dagligen mellan kl. 10.00–11.45, tel 08-20 86 52.

Alla personvisum skall vara försedda med 3 st foton, snarlika dem i passet!

Varje resenär med inbjudan ombesörjer sitt visum och betalar sin resa Stockholm–Tallinn efter överenskommelse med researrangören. För Nordisk Reseservice är vår kontaktperson Maria

Malmström och koduppgift är "resa med inbjudan till ... (ort)". Anmälningsavgiften, 200 kr, (Öronmärkt Estlandsresa -90) stannar tills vidare på SOV:s postgirokonto.

Kultursamfundet, som ordnar boendet, busstransporter mm, får del av valutan att användas på lämpligt sätt.

C. Privata resor eller "paketresor" med boende på hotell eller pensionat, där SOV egentligen inte är inblandade. Tala gärna om ifall Du reser, speciellt då till Ormsödagarna. Researrangörerna är tacksamma att få en samlad bild av resandet från Sverige för att på bästa sätt ordna med buss- och färjetrafiken.

Styrelsen för SOV.

VI FINNS PÅ RESEMÄSSAN I GÖTEBORG 23-25 MARS -90 FÖR ER I VÄSTRA SVERIGE

Vi beklagar att vår broschyr med sommarens resor till Svenskbygderna i Estland blivit försenad och väntas bli klar under februari månad.

Resorna till Hapsal

med övernattningsmöjligheter i Hapsal-stad, Ormsö och Birkas, kommer att se ut så här:

HAPSAL 6 DAGAR MED BÅT pris 2.595:-

Avresor: Juni 13, 20, 27
Juli 4, 11, 18, 25
Augusti 1, 8, 15, 22, 29
September 5, 12, 19, 26
Oktober 3, 10, 17, 24

2 nätter ombord på båten
2 nätter i Hapsal
1 natt i Tallinn

TIDTABELL FÖR RESORNA:

Stockholm–Tallinn	Tallinn–Stockholm
onsd/fred 17.30 09.00 torsd/lörd	månd/fred 09.30 20.00 sönd/torsd

6-dagars resan har sista natten i Tallinn
8-dagars resan har första natten i Tallinn
För hytt tillkommer per väg: del i dubbelhytt kat. A 390:-, kat. B 300:-, kat C 210:-

HAPSAL 8 DAGAR MED BÅT pris 3.195:-

Avresor: Juni 15, 22, 29
Juli 6, 13, 20, 27
Augusti 3, 10, 17, 24, 31
September 7, 14, 21, 28
Oktober 5, 12

2 nätter ombord på båten
1 natt i Tallinn
4 nätter i Hapsal

I Priserna ingår:

Resa Stockholm–Tallinn t/r utan hytt Transfers i Estland till hotellet i Tallinn och till hamnen på returen.
Buss Tallinn–Hapsal t/r • Helpension i Estland samt sightseeing • Övernattning i Tallinn på hotel Kungla, i Hapsal/Birkas/Ormsö olika former från pensionat till familjer ofta i flerbäddsrums. • Avbest.skydd (frivilligt gäller vid sjukdom) 100:- • Visum 35:-

RESORNA TILL NUCKÖ SKOLFEST, INVIGNING AV ORMSÖ KYRKA OCH SÅNGFESTIVALEN I TALLINN
KOMMER ATT BLI KLARA INOM KORT.

ALLA VÅRA ÖVRIGA RESOR TILL ESTLAND FINNS I BROSCHYREN !!!

DU KAN ANMÄLA DIG PÅ RESORNA TILL HAPSAL 6 DGR OCH 8 DGR REDAN NU.

Ett observandum

till dem, som gjort inbetalning till SOV men glömt uppge avsändare.

Följande inbetalningar har inkommit:

90-01-11	300 kr
90-01-15	200 kr
90-01-16	150 kr
90-01-16	200 kr
90-01-16	250 kr
90-01-16	200 kr
90-01-17	150 kr
90-01-18	150 kr
90-01-19	200 kr
90-01-26	150 kr

Hör av Dig till SOV:s expedition om Du tror Du är med bland dessa inbetalare.

EN NY BOK OM BIRKAS

Lagom till 70-årsminnet och firandet av Birkas övriga skoljubiléer beräknas i maj månad i år en bok med titeln **"70 år sedan tillkomsten av Birkas Folkhög- och Lantmannaskola"** kunna utkomma.

Boken är upplagd som ett album med bilder och namnuppgifter på skolans lärare och elever under de drygt 20 år skolan existerade men innehåller även en del historisk samt några av sångerna från Birkas-tiden. Litet historik om föreningen Birkasvännerna förekommer också och omslaget prydes med "Birkasmärket". Formatet är A4 och antalet sidor 76. Redaktör har varit Tomas Dreijer, själv Birkas-elev 1937-38. Bokens pris är 140 kronor.

Boken kommer att tryckas i en begränsad upplaga. Om Du vill förvissa Dig om den, så skicka in Din beställning redan nu, utformad enligt följande förslag:

Härmed beställes ex av **den nya Birkasboken** att fr.o.m 15 maj 1990 avhämtas på SOV:s expedition/att sändas per post till nedanstående adress.

Porto tillkommer. (Skriv ettdera alternativ.)

(Underskrift med namn, adress och telefon)

Ormsöbor, födda före 1900 som ännu lever i Sverige

Under bemärkelsedagar i denna Kustbon läser vi att Alida Maria Westerblom, född Pikner, fyller 95 år den 9 maj 1990. Hon är född i Söderby på Ormsö och var folkskollärare där. Gifte sig med folkskollärare Anders Westerblom (f. 1896) från Saksby Smesa. Han var en av de lärare på Ormsö som deporterades i juli 1941.

Näst äldst levande ormsöbo är Agneta Jonell från Sviby Tomasa, född Wikström, Norjasa, den 13 januari 1896.

Därefter följer som trea Agneta Massalin från Sviby Masasa, född Lundkvist, Galgosa, den 1 december 1896.

Som god fyra på åldersstegen finner vi Hans Westerberg från Kärrslätt Kampesa, född den 15 juni 1897.

Som femma kommer Agneta Widgren, Rumpo Jakasa född Engdahl, den 14 oktober 1899 på gården Pearsa i Hullo.

I Kustbons föregående nummer uppmärksammades Katarina Ahlström, som är född den 7 november 1899 på gården Lill-Jonasa i Kärrslätt.

HM

Rickul. "Sips vike", innanför vilken "Roosta Camping" kommer att uppföras. Foto Hjalmar Stenberg sommaren 1989

INFORMATION

"Roosta Camping" blir verklighet

Svenska företaget "JAZ INTER BYGG AB", Uppsala, kommer att tillsammans med två estniska företag att uppföra ovannämnda anläggning.

Etapp 1. Platsen är mellan vägen och havet, nedanför f.d. Rickul kommunalhus.

I första etappen ingår 20 stycken stugor på 32 m² vardera. Stugorna är fullt moderna och utrustade med WC, dusch och pentry, samt möblerade. Högst 6 personer per stuga får plats samtidigt.

Området får egen butik, duschar och WC för husvagnar och tältare.

Tennisbana, minigolf, bryggor och roddbåtar.

Området får egen borrhärd brunn och helt slutet avloppssystem. Alltså inget smutsvatten till havet.

Målsättning är att inviga anläggningen vid midsommar 1990. Anläggningen kommer att helt skötas av "inhemsk"

personal, av vilka en del även är engelsktalande.

Broschyrer är under utarbetande.

Närmare upplysningar kan erhållas per telefon: 0173-119 31, Heino Tammerman

Fotnot

Heino Tammerman upplyser, att byn Rosta i firmanamnet stavas med **två o** för att uttalet på så vis kommer att klinga mer normalt för t.ex finnar, tyskar, ester och andra ej svensktalande.

Upplysningsvis kan nämnas, att Heino Tammerman själv är Korkis-bo (bl.a studerat vid Svenska Gymnasiet i Hapsal) och bosatte sig i Sverige 17 okt 1943. Hans maka Elfriede, född Adelman, är däremot från Rosta Matsasa och syster till de tre framgångsrika idrottsmännen Adelman i forna svenskbygden. För övrigt ordnades de första estlandssvenska idrottsfestligheterna 1-2 augusti 1937 just i byn Rosta.

Hugo Mickelin

Vid

SOVs årsmöte i Eesti Maja

lördagen den 28 april 1990, kl. 14.00, vartill kall-else utfärdades i föregående nummer av Kustbon kommer vi inledningsvis att få lyssna till ett föredrag av arkitekten *Jan Utas* med titeln *Bostäderna på Dagö och i Gammalsvenskby*. Diabilder.

Väl mött!

Styrelsen för Svenska Odlingens Vänner

Meddelande från SOVs Styrelse

Under föregående år har det från privat håll skickats ut en del cirkulärskrivelser om resor och övriga kontakter med våra forna hembygder.

SOVs styrelse har inte haft möjlighet att ta del av eller påverka innehållet i dessa skrivelser före distributionen. Styrelsen kan därför inte heller ta något ansvar för innehållet i skrivelserna.

FAMILJENYTT**Födda**

Susann den 18 oktober 1989 i Uppsala dotter till Maria född Westerman och Kenneth Andersson Uppsala.

Joel har fått en bror Stockholm den 1 februari 1990 Viveca Mickelin och Hans-Erik Säterblom

Vigda

Peter Fredriksson och Kerstin Westerman den 22 december 1989 i Bjurslätts kyrka.

Martin Klaman och Margareta Bjurvald Katarina kyrka, Stockholm den 31 december 1989.

Döda

Lydia Nilsson, född Wiberg den 13 oktober 1902 i Pai, Rickul, avled den 15 augusti 1989 i Stockholm

Johan Norrman, född den 5 september 1913 på Runö, avled den 5 oktober 1989 i Norrköping

Evald Zeisig, född den 30 oktober 1919 på Nuckö, avled den 30 oktober 1989 i Stockholm

Aliide Sirel, född Luther den 17 augusti 1901 på Nargö, avled den 6 november 1989 i Borås

August Johannes "Jonne" Vikstrand, född den 28 april 1928, Runö avled den 16 november 1989 i Stockholm

Einar Westerblom, född den 20 oktober 1927 på Nuckö, avled den 16 november 1989 i Stockholm

Maria Nordin, född Mickelin den 3 mars 1921 på Ormsö, avled den 20 november 1989 i Stockholm

Edvin Alexander Sjöman, född den 21 december 1924 på Ormsö, avled den 29 november 1989 i Visby

Anders Norrman, född den 19 maj 1923 på Ormsö, avled den 29 november 1989 i Stockholm

Lennart Thomsson, född den 3 oktober 1927 på Ormsö, avled den 20 december 1989 i Uppslands-Väsby

Hans Broman, född den 22 oktober 1902 på Ormsö, avled den 26 december 1989 i Stockholm

Angeta Johansson, född Hamberg den 25 juli 1914 på Ormsö, avled den 9 januari 1990 i Stockholm

Meta Nyman, född Laos den 3 augusti 1896 i Narva, avled den 13 januari 1990

Johan Rosenblad, född den 15 april 1902, Ormsö avled den 25 januari 1990 i Eskilstuna

Vi minns i vördrnad

Mathias Pelmas

Född den 18 juni 1906 i Rickul
Död den 14 november 1989 i Huskvarna

1928 latinstudent i Hapsal

1933 fanbärare vid den estlandssvenska sångarfesten i Hapsal

1935 byggmästare av
Minnesmonumentet på Nuckö kyrkogård över stupade
i estniska frihetskriget.

Skolkamrater från Läänemaa
Ühisgümnaasium

Svenska Odlingens Vänner

Min älskade Make
vår käre Far
Morfar och Farfar
Mathias Pelmas
* 18 juni 1906 i Rickul
har lämnat oss
i djup sorg och saknad
Huskvarna den 14 nov 1989

Ellen
Irma Gunnar
Signe Anders
Ellen Lars
Hans Otha
Matti
Barnbarn, syskon
övrig släkt och vänner

*Ditt hjärta som klappat
så varmt för de Dina
Och ögon som vakat
och strålat så ömt
Har stannat och slocknat
till sorg för oss alla
Men vad du oss gjort
ska aldrig bli glömt*

Vår älskade
Lovisa Dyrberg
född Vesterman
* 9 augusti 1892 i Rickul
† 6 december 1989 i St Sköndal

I ljusst minne bevarad
av oss alla
Barn
Barnbarn
Barnbarnsbarn
Släkt och vänner

*När Guds barn till vila gå
kring deras bädd små änglar stå
med vänlig vinge täcka dem
med vänlig hälsning väcka dem*

Min älskade Maka,
min kära Mor, min Mormor
Elfrida Tikerpuu
född Brun

* 19 februari 1916, Nuckö
† 26 oktober 1989, Nacka

Har lämnat oss
i djup sorg och saknad
Voldemar
Elvy
Benny
Syskon, släkt och vänner

*Gråt icke vid min lugna grav
Jag fäller inga tårar mer
men vill så gärna torka av
dem jag på Edra kinder ser
Mitt lidande har nått sitt slut
Gläds nu att jag får vila ut.*

Vila i frid

Vår kära Mamma,
Svärmor och Mormor
Gertrud Sjöman
född den 6 september 1903
på Ormsö
avliden den 16 november 1989
i Stockholm

Älskad - Saknad
Emil
Elin och Olle
Pär och Carina
Släkt och vänner

*Hav tack för allt Du oss skänkte
och vad för oss Du varit har.
Borta är sjukdom, oro och strid
sov nu gott och vila i frid.*

Vår kära
Lovisa Engman
född Lun
* 4 juli 1896 i Sutlep
har idag stilla insomnat
i tron på sin Frälsare.
I ljusst och tacksamt minne
bevarad av oss, övrig släkt och vänner.
Norrköping den 22 november 1989

Barn
Barnbarn
Barnbarnsbarn

*Bedjande läppar stelnat
Tystnat har bönens ljud
Trötta fötter får vila
Mor är hemma hos Gud*

Vår kära Mor
Agneta Hammerman

* 27 januari 1889 på Ormsö

har idag efter ett långt
och strävsamt liv lämnat oss.

Enskede den 4 december 1989

MARIA och JOHAN
JOHAN och SIV
Barnbarn
Barnbarnsbarn

Vår kära Mor, Mormor
och Farmor

Elvine Engman

* 22 mars 1903 på Nuckö

har lugnt och stilla
insomnat.

Eskilstuna, 5 december 1989

GUNNAR och BARBRO
Ronny Hans
SYLVIA och JOHNNY
Catarina Claes Ingela
Övrig släkt och vänner

*Tyst och stilla har Du levat,
tyst och stilla gick Du bort.
Vi Ditt minne älska, vörda.
Vila nu i frid.*

Vår käre
Evald Nordström

* 12 april 1924
Vippal, Estland

har idag lämnat oss,
övrig släkt och vänner
i djup sorg och saknad
Kalmar den 20 oktober 1989

Sonja
Valter
Vanessa Adam Sabrina
Lena och Kjell
Syskonen med familjer

*Du somnade stilla
när färden var slut.
För allt vad Du lidit
Du nu vilar ut.
I tacksamhet minnet
ibland oss skall bo.
Vi unnar Dig vila och
evig ro.*

Min kära Make,
min älskade Far
Edvard Koinberg

* 14 augusti 1908
† 16 juli 1989

Hulda Ester
Lasse
Syskon
Släkt och vänner

*Paulus brev till Romarna
14 kap: 7-9*

Begravningen har ägt rum i stillhet.

När det gäller gravvårdar och fackmässigt gravvårdsarbete
av alla slag kan Ni med förtroende vända Er till

**BILDHUGGARE
H. RAUDSEPP**

MÅNDAGSVÄGEN 44 FARSTA Tel. 08/94 21 77
Ring och hör våra priser
Rabatt på sten 300:- Gravering av namn 150:-
Reducerade priser för pensionärer

Bemärkelsedagar 2:a kvartalet 1990

95 år

Alida Maria Westerblom, född Pikner
den 9 maj 1895, Ormsö

90 år

Gottfrid Grönström, född den 29 april
1900, Nuckö
Anders Förberg, född den 3 maj 1900,
Ormsö
Maria Zeisig, född Mathiesen den 11
maj 1900, Nuckö
Edla Stahl, född Österman den 27 maj
1900, Rickul
Marga-Rita Kaarman, född Raukas
den 28 juni 1900, Reval

85 år

Gertrud Cronelid, född Alros den 6
april 1905, Ormsö
Ida Usmets, född Ahlberg den 24
april 1905, Reval
Olga Karlsson, född Nyman den 2 maj
1905, Rågöarna
Johannes Österman, född den 9 maj
1905, Runö
Nikolai Luks, född den 30 maj 1905,
Rickul

80 år

Elfrida Johanna Roosman, född den 1
april 1910, Rågöarna
Katarina Eriksson, född Kivaremees
den 2 april 1910, Ormsö
Maria Thomsson, född Salin den 10
april 1910, Ormsö
Johan Berggren, född den 17 april
1910, Ormsö
Agneta Henriksson, född Norrman den
21 april 1910, Ormsö
Elin Rant, född Vestersten den 3 maj
1910, Nuckö
Aksel Ludvig Vaigur-Viksten, född
den 10 maj 1910, Nuckö/Hapsal
Axel Blomberg, född den 16 maj
1910, Rickul
Oskar Söderström, född den 22 maj
1910, Rågöarna
Johanna Kristina Hallman, född Kär-
ras den 9 juni 1910, Nuckö
Alexander Åkerblad, född den 15 juni
1910, Rickul
Oskar Nilsson, född den 16 juni 1910,
Rickul
Irene Anny von zur Mühlen, född den
20 juni 1910, Hapsal
Rosalie Olep, född den 22 juni 1910,
Vippal
Meta Elfrida Anker, född Hannus den
23 juni 1910, Nuckö

75 år

Herbert Helmer Greisman, född den 1
april 1915, Nuckö
Sigrid Schönberg, född Hamberg den
4 april 1915, Rickul
Georg Weckman, född den 13 april
1915, Reval
Melita Johanna Tammgren, född
Mickelin den 24 april 1915, Ormsö
Herman Fritjof Pöhl, född den 25 april
1915, Rågöarna
Helene Johansson, född Ketz den 5
maj 1915, Reval
Axel Luks, född den 19 maj 1915,
Rickul
Anni Nyman, född Mänd den 26 maj
1915, Nuckö
Heimar Jöers, född den 9 juni 1915,
Nuckö
Hilda Laansoo, född Rant den 14 juni
1915, Nuckö
Alfred Luks, född den 15 juni 1915,
Rickul
Isak Rosenblad, född den 20 juni
1915, Ormsö
Alfred Friedrich Westerberg, född den
21 juni 1915, Reval
Linda Almén, född Nyblom den 25 juni
1915, Ormsö
Albert Meerik, född den 29 juni 1915,
Reval
Alfa Rosina Vesterholm, född den 30
juni 1915, Rickul

70 år

Johan Malm, född den 3 april 1920,
Runö
Svea Tegelberg, född den 3 april 1920,
Rickul
Sven Martin Tegelberg, född den 3
april 1920, Rickul
Johannes Fridolf Erita, född den 4
april 1920, Nuckö
Elfride Aurelia Lebbin, född Bombas
den 27 april 1920, Nuckö
Agneta Ahlros, född den 8 maj 1920,
Ormsö
Åke Ilmari Koel, född den 20 maj
1920, Ösel
Katarina Seeman, född Gäddman den
20 maj 1920, Ormsö/Nuckö
Hedda Lindeberg-Lindvet, född
Ahman den 28 maj 1920, Dorpat
Linda Miralda Luther, född den 6 juni
1920, Nargö
Meta Korton, född Eilau den 20 juni
1920, Dorpat
Gertrud Olin, född Beckman den 24
juni 1920, Ormsö

65 år

Johannes Alström, född den 4 april
1925, Ormsö

Albin Ahlberg, född den 13 april 1925,
Ormsö
Albert Sigvard Blomberg, född den 13
april 1925, Rickul
Karl Alexander Blomberg, född den
13 april 1925, Rickul
Johannes Einar Alström, född den 16
april 1925, Ormsö
Rosette Benström, född den 16 april
1925, Vippal
Lydia Lois Skönberg, född den 17
april 1925, Pärna/Reval
Valve Rosen, född den 20 april 1925,
Nargö/Reval
Manfred Blomberg, född den 25 april
1925, Rickul
Johannes Emanuel Passvik, född den
27 april 1925, Runö
Bertil Granberg, född den 29 april
1925, Rickul
Gunnar Anders Hörnström, född den
29 april 1925, Ormsö
Armilde Ingeborg Danielsson, född
Stahl den 30 april 1925, Rågöarna
Maya Maire Soosaar, född Nieländer
den 6 maj 1925, Dorpat
Armilda Josefina Enquist, född Bro-
man den 9 maj 1925, Rickul
Meinhard Vestersten, född den 9 maj
1925, Nuckö
Klara Eleonora Engman, född den 10
maj 1925, Nuckö
Anders Edvin Sandell, född den 10
maj 1925, Ormsö
Adele Ottilia Svedberg, född Elfveng-
ren den 15 maj 1925, Rågöarna
Maria Gäddman, född den 16 maj
1925, Ormsö
Alvar Ingemar Österdahl, född den 20
maj 1925, Rågöarna
Arnold Sigvard Thomsson, född den
25 maj 1925, Rickul
Arvid Barud, född den 29 maj 1925,
Reval/Nuckö
Naima Friberg, född Klaman den 29
maj 1925, Korkis
Inga Axelina Johansson, född Ekman
den 31 maj 1925, Rickul
Rosalie Emilie Åkerblom, född Vester-
man den 5 juni 1925, Rickul
Anders Ahlblom, född den 13 juni
1925, Ormsö
Ingvar Lars Algot Lindström, född den
15 juni 1925, Ormsö
Alise Margot Strandberg, född den 15
juni 1925, Reval
Albert Pöhl, född den 17 juni 1925,
Nuckö
Ingrid Gunhild Gustavsson, född Stahl
den 25 juni 1925, Rickul
Heinrich Bluum, född den 29 juni
1925, Vasalemma

60 år

Oskar Villiam Berg, född den 1 april 1930, Reval
Luule-Salme Loide, född den 1 april 1930, Reval
Ivar Gottfrid Fagerlund, född den 2 april 1930, Rickul
Dagny Algret, född Wiberg den 3 april 1930, Rickul
Edit Maria Stahl, född den 20 april 1930, Rickul
Osvald Hamberg, född den 21 april 1930, Rickul
Uno Stahl, född den 5 maj 1930, Rickul
Madis Gering, född den 6 maj 1930, Reval
Algot Lundberg, född den 6 maj 1930, Stora Rågö
Sanfrid Koinberg, född den 7 maj 1930, Nuckö
Hilda Eugenia Vester, född Granberg den 12 maj 1930, Nuckö
Meeri Soogna, född den 16 maj 1930, Korkis
Valdemar Laving, född den 26 maj 1930, Nuckö
Heino Koppamees, född den 29 maj 1930, Reval
Alice Berg, född Söderholm den 29 maj 1930, Nuckö
Einar Nyman, född den 31 maj 1930, Nuckö
Vaike Larsson, född Alberg den 5 juni 1930 Rickul
Oskar Targama, född den 7 juni 1930, Neve

Edit-Gunnel Magnusson, född Blomberg den 8 juni 1930, Rickul
Asta Aman, född den 16 juni 1930, Hapsal
Bertil Sigfrid Borrman, född den 16 juni 1930, Rickul
Algot Roland Laning, född den 20 juni 1930, Nuckö
Alide Elvine Fällin, född den 24 juni 1930, Ormsö
Elvine Nygren, född den 24 juni 1930, Ormsö
Levi Daniel Bersterman, född den 26 juni 1930, Rickul
Hilda Ingeborg Pihlman, född den 26 juni 1930, Ormsö
Lehti Astrid Klaamas, född Österman den 26 juni 1930, Nuckö

50 år

Alice Ann-Mari Söderholm, född den 9 mars 1940, Ormsö
Astrid Lindberg, född Borrman den 2 april 1940, Rickul
Bengt Göte Tennisberg, född den 2 april 1940, Rickul
Olof Freiman, född den 6 april 1940, Nuckö
Maj-Britt Lilja, född den 7 april 1940, Ormsö
Per-Henrik Lorentz, född den 7 april 1940, Runö
Anna-Lisa Kihlberg, född Lorentz, den 8 april 1940, Runö
Ivar Alros, född den 19 april 1940, Ormsö
Ellen Inge Fällin, född den 20 april 1940, Ormsö

Klara Birgit Vesterman, född Eldh den 5 maj 1940, Rickul
Ines Valborg Skoog, född Vesterström den 14 maj 1940, Ormsö
Maie Bergman, född Hallek, den 16 maj 1940, Rus
Sigrid Edit Gärdström, född 19 maj 1940, Ormsö
Margit Inge-Maj Sedman, född den 21 maj 1940, Nuckö
Elvina Märta Thomson, född den 24 maj 1940, Ormsö
Aarand Roos, född den 28 maj 1940, Dropat
Ervin Jürgensman, född den 1 juni 1940, Nuckö
Stig Verner Lindström, född den 7 juni 1940, Ormsö
Ingvar Axel Emil Liljeros, född den 11 juni 1940, Ormsö
Irene Helena Österman, född den 17 juni 1940, Runö
Åke Bertil Thomson, född den 19 juni 1940, Ormsö
Ivar Ahlström, född den 20 juni 1940, Ormsö
Heino Reinhold Åkerblad, född den 21 juni 1940, Rickul
Malle Silver, född den 26 juni 1940, Baltischport